

☞ Vsebina II. zvezka: ☞

1. Vragova nevesta. (Po narodni pripovedki zložil J. H.) 33
2. Enaki in različni poti. II. Počena struna. (Studija. Nadaljuje D. Svetko) 34
3. Selska slika. (Sp. Podgoričan. Dalje.) 42
4. Kurent. (Po narodni pripovedki zložil J. H. Dalje) 47
5. Pisma iz slovanskih krajev. II. Iz Krakova 49
6. Rimske elegije. I. (Peva -č-.) . 51
7. Črtice o rokovnjačih. (Spisal J. Benkovič. Dalje.) 52
8. Nekaj porabnih mislij o slovenščini v govoru in pisavi. (Piše Fr. S. Lekše. Dalje.) 55
9. Čutno predstavlanje pa mišljenje in zakoni mišljenja. (Piše dr. Ivan Svetina. Dalje.) 58
10. Slovstvo. 60
11. † Dav. Trstenjak. (Zl. A. M.) 64

DOM IN SVET

LIST

ZABAVI IN POUKU.

Urejuje in izdaje

Dr. France Lampe.

V LJUBLJANI.

TISKA KATOLIŠKA TISKARNA.

„DOM IN SVET“ izhaja dné 20. vsakega meseca na dveh polah in stane za celo leto 2 gld., za pol leta 1 gld.

Uredništvo in upravnništvo je v „MARIJANIŠČU“:

Iz prijaznosti posreduje za Ljubljano tudi „Katoliška Bukvarna“:

Prav vljudno prosimo, da bi oni p. n. gospodje, ki so obdržali 1. števil. vsaj z donisnico nam sporočili, da se naročajo.

Glasovi o našem listu.

Hrvatski „**Katolički list**“, izhajajoči vsak teden v Zagrebu, piše v 1. številki 1890: Od ljeposlovne literature spomeniti ću ovdje »Dom in svet«, koji mi daje povod da ove redke (vrste) napišem. Sada će ovaj ljeposlovni list navršiti drugu godinu. Od malenoga pupoljka (popka) razvijao se do krasnoga drveta, tako da mu danas sa svake strane pohvala dolazi. Izlazi ovaj list u lexicon formatu jedan put na mjesec, a imat će sada svaki broj dva arka (poli), uz malenu predplatu od 2 for. Gledamo li na sadržinu navršenih tečaja, to nas samo čuvstvo radosti obuzimlje, kad čitamo pjesme, pripoviesti, razprave, koje odišu katoličkom vjerom i ćudoredjem, te su kadri (zmožni) samo plemenita čuvstva pobudjivati i značaje uzgajati. Nu kako mu nije naslov samo »Dom« — označujući da će se baviti stvarmi zasiecajućimi u život naroda slovenskoga —, nego takodjer »Svet« iztićući (javi) želju, da narod slovenski upozna i sa ostalom braćom slavenskom, to on osobitom ljubavi prati odnošaje (razmere) u našoj domovini hrvatskoj, donošajuć od početka svoga viesti i podulje (daljše) razprave odnoseće se na prosvjetne prilike naše. Uz to upoznava čitatelje svoje sa ostalimi slavenskim narodi, ne zaboravljajuć znamenitostih inih naroda. Tako je tekom ovih godina zadovoljio zadaći svojoj: raditi za ideje, istine, i ljepote kršćanskog ćudoredja. — — — List je pisan jezikom nam vrlo razumljivim. Toliko puta iztiće se bratstvo obadviju naroda, pokazimo to činom, podupirući ih u borbi proti protivnikom sv. vjere i ćudoredja.

„**Hrvatski učitelj**“ (v 1. številki 1880) »Dom in Svet« slov. beletrističen list — — našao si je kroz dvije Godine u: svim slojevima sjeverne nam braće pristasa; čemu se ne treba ni ćuditi, buduć u njem nalaziš prave zabave i pouke. Ta zabava ne vrijedja (žali) in ne truje mladenačke duše, već daje lijepih ideala, kojim će si svaki, a osobito mladici razbistriti um i oplemeniti srce. Tomu programu bio je »Dom in Svet« vjeran do sada, a ostati će i od sada, zato ga i trijezni ljudi nastoje što više raširiti medju mladice srednjih učilišta, da od njih odgoje muže, kojim će biti danas sutra vjera temeljem njihova rada. A pošto bi takav list potreban bio i našoj mladeži srednjih učilišta, stoga bi ga što toplije preporučio ne samo njima, već i ć. gg. svećenikom, učiteljem, u opće svima, koji se bave lijepom knjigom; i to tim više, što se taj list mnogo obazire na hrv. književnost, uz sve ostale slavenske i ne slavenske književnosti, tićući se Slavena. Cijena je listu tako neznatna, da ni ga može svatko nabaviti.

Češki slovstveni in kritički list „**Hlídko literární**“, se je izrazil lani jako pohvalno in laskavo o našem listu, da skoro ne moremo besedij ponoviti. Tudi se ozira ta list v svojih poročilih na naš list.

Izmed slovenskih listov je vrlo priporočil naš list v 3. št. t. l. „**Popotnik**“. Ta list je pred dvema letoma pozdravil prijazno »Dom in Svet«, zaradi česar ga toplo zahvaljujemo in mu enako želimo uspeha za pravo omiko domovine.

Vragova nevesta.

(Po narodni pripovedki.)

Turjačan z mečem zarožljá,
 Po Krajni vsej glasiti dá:
 »Le brž, le brž na Turka v boj,
 Junaški vitezi z menoj!
 Zberite svoje trume vkup,
 Da prepodimo turški hrup!«
 In vitezi to čujejo,
 Si meče pripasujejo;
 Krdelca svoja naberó,
 K Turjačanu ja priženó.
 Podleški vitez Radivoj
 Pripravlja tudi se na boj;
 Pa predno gre, se poslovi,
 Soprogi mladi naroči:
 »Le prosi, moli mi Bogá,
 Da vidiva se spet domá;
 In sinka marno mi vzgojui,
 Skrbno ga zibaj in pestuj;
 Ohrani zvesto mi srcé,
 Dokler ne pridem iz vojské!
 In, da storiš mi res tako,
 Prisezi, draga, mi na to!«
 Junaško ona besedi:
 »»Zvestoba moja te skrbi?
 Le pojdi z mirnim srcem v boj,
 Prisegam to ti, Radivoj:
 V trenutku, ko nezvesta bom,
 Naj vragova nevesta bom!«
 Odrine mirno Radivoj
 S krdelcem svojim v turški boj,

Ko diči pisana pomlad
 Okrog in krog podleški grad . . .

Že kleplje kmetič si kosé,
 Junakov ni še iz vojské:
 Ko grozdjiče obirajo
 In s hribcev se ozirajo,
 Dežele kranjske roj sinov
 Po slavni zmagi gre domov.
 Vsaksebi se poslavlajo,
 Domači jih pozdravljajo.

Gospa podleška vsa v skrbeh
 Vprašuje v selih in gradeh,
 Kako, da ni soproga več?
 Končal-li ga je ostri meč?
 Pa kaj je ž njim, in biva kje,
 Nikdo povedati ne ve . . .
 Gospa pa v lini tam stoječ
 Deli ukaze govoreč:
 »Le urno, sluga moj, Andrej,
 V zeleno Štajarsko poglej,
 Stoji-li še konjiški grad,
 Živi-li v njem še vitez mlad,
 Ki mu v lepoti ni enak
 Sto milj okrog noben grajščak;
 Povej mu, da si prav želim,
 Takoj se poročiti ž njim!
 In ti, Matjaž, služabnik moj,
 Poteci po meniha koj,
 Da naju urno poroči,
 Če vitez v zakon me želi.«

Poteče dan in pride mrak,
 Na dvoru podkev vdarja tlak;
 Ostroga ti zabrenketa,
 In nožnica zažvenketa.
 K gospej brhko v podleški grad
 Gre po stopnjicah vitez mlad.
 »»Prišel sem daleč ženin tvoj,
 Da brž se poročim s teboj;
 Le koj besedo dajva si
 In prstana menjajva si!««
 »Še blagoslov menih naj dá!
 »»Ni treba ga, saj to veljá!
 Le svatovstvo posede naj,
 In vina jim prinesiti daj;
 Naj godci stopijo le v krog,
 Da se zvrtila urnih nog.««
 Ko bje ura polnoči,
 Z nevesto ženin se vrtil:
 Ko prvič prideta okrog,
 Glej, ženinu izraste rog;

Zdrčita drugič ti v koló
 Glej, kremplji ženinu vzrastó;
 Ko v tretje par se zavrtí,
 Oj — v vruga mož se premeni . . .
 Tje k vratom se zažene par,
 Na dvor drví kot ljut vihar.
 Na dvor pa vstopi Radivoj,
 Srdit izdere meč takoj:
 »Nesramnež, ženo mi slepiš,
 Ko mene ři, se ř njo vrliš?« . . .
 Peklenšček pa se mu smeji,
 Na vranca brž jo posadí:
 »»Postala ti nezvesta je,
 In moja zdaj nevesta je!««

Z ostrogo dregne vranca v hlam,
 Obspě jih dim, objame plam;
 In vranec skoči, zacepta,
 Odnese v grozno noč oba. — —

A. H.

Enaki in različni poti.

(Studija. Nadaljuje **Domen Svetko.**)

II. Póčena struna.

Valentin, pazite! Vaša kraljica je v nevarnosti. Ako to izgubite, naredim hitro „šah-mat“. Ne vem, kaj vam je. Ali niste nekoliko preveč raztreseni?»

»»Oprostite, gospod profesor: pri igri je včasih tako, kakor dijaku v šoli. Ako se je tudi naučil doma dobro in gre v šolo z dobro vestjo, začne se nekaj mešati v glavi, polasti se ga slaba volja; ako je poklican, zastaja jezik, izrazov ne najde pravih, dijak ne umeva profesorja in profesor ne dijaka, in posledica je . . .««

»Gardez la reine (varujte kraljico)! — Ne morem pomagati, kraljica je izgubljena. Kar ste povedali, je morebiti

res, Valentin, a pri igri je treba imeti misel za samo igro. Pa nehajva igro; za zmago mi ni dosti, ker ste raztreseni: drugikrat se poprimeva krepkejše.«

Dva znanca naša sta, ki tako govorita. V nekoliko oddaljenem delu ljubljanskega mesta ju nahajamo v prijaznem stanovanju prvega nadstropja prav lične hiše. Soba, v kateri sta, ni velika, pač pa ukusno urejena in zares prijazna. Ker je večer in je pred našima znančema na mizi že svetilka, ne moremo vsega natančno opaziti, še manj pa presoditi, kaj se nahaja v sobi: vendar lep red, primerno, nepretirano-krasoto opazimo ob prvem pogledu. Okrog mize obeh igralcev je vrsta z žametom pre-

vlečenih stolov in par naslonjačev, ob zidu za mizo pa je blazinjak enake oblike. Soba ima dvoje vrat; prva vodijo še v drugo, zadnjo sobo tega stanovanja; druga pa so izhod, vodeč v sprednjo sobo, kuhinjo in na vežo. Tak načrt bi našel preiskovalec v stanovanju profesorja Josipa Kočarja in moral bi priznati, da je res pripravno za malo družino. In družina profesorjeva ni kaj velika. Mladenič, ki ga kliče profesor Valentina, pač ni njegov sin, in deklica, ki je začela med igranjem obeh mož hoditi skozi sobo — ker je menda nekatere stvari donašala, druge pa v postranski sobi uravnavala — ta tudi ni hči profesorjeva, toliko že smemo povedati dragemu čitatelju. Pa dve drugi osebi sta, ki pripadata tej družini: gospa profesorjeva, ki se mudi v kuhinji, in postrežnica ali kuharica, ali kar ji hočemo reči: vrla Neža, ki je že mnogo let pri profesorju v službi in si tudi ne želi drugam.

Te osebe nahajamo nocojšnji večer v stanovanju profesorja Kočarja, o katerem ne bomo še le na dolgo razkladali, zakaj je prav isti profesor, ki je bil nekdanj — pred devetimi leti — pri Tinčetu in Marjetici na paši. Kje sta pa neki takratna mala otroka, katerih se je tako veselil naš profesor? Tudi to povem kar naravnost: Tinče je soigralec z našim profesorjem — njun pogovor smo prav sedaj-le slišali, Marjetica pa je ona deklica — sedaj že dorasla deva — Marjeta, ki hodi ta večer mimo igralcev v postransko sobo. Ne moremo se torej preveč čuditi, in tudi gospod profesor se ni čudil, da je bil Tinče zaradi tega nekoliko raztresen. Skoro da mu je na misel prihajal oni holmec in otroško pogovarjanje s priprosto deklico. In kako sta sedaj oba tukaj? Tinče je bil šel v mesto in tukaj na-

predoval prav vrlo. Domačemu župniku je s pridnostjo delal veliko veselja in mu tako najlepše povračal njegove dobrote. Domači njegovi so storili zanj, kar so mogli. Kmalu potem mu je umrla mati. Hud je bil ta udarec za njegovo mehko srce, a krepko se je ustavljal preveliki bolečini in tako se učil tudi trpeti in trpljenje udano in vstrajno prenašati. Ker ga je njegov oče zelo ljubil, napel je blagi mož vse žile, da bi sinu ne bilo treba pretrgati učenja. Njegova edina hči, ki je bila še na domu, nasprotovala je sicer temu, češ, kaj bode ostalo zanj, ako bode oče potrosil vse le za brata: a na drugi strani se je vendar nekoliko s tem tolažila, da bode vse domače imetje njeno, ako ostane brat z doma. Tinčetu je šlo bolje leto za letom, ker si je mogel polagoma s poučevanjem tudi nekoliko prislužiti. V zadnjih razredih je stal že popolnoma na lastnih nogah, tako ugodna mu je bila sreča. Sedaj je Tinče, ko smo ga zopet našli po toliko letih, v osmi latinski šoli.

A Marjetica? V njenem dosedanjem življenju je pač imela še večjo ulogo sreča — ako smemo tako reči — nego v Tinčkovem. Da pride ubogo kmečko dekle v mesto, to je pač navadno. A da pride v dobro hišo, kjer živi kot domača hči in uživa vso ljubezen svojih rediteljev, to je pač redkejše, zato pa za Marjetico tem veselejše. Seveda kar tako gladko ni šlo, kakor je ménil takrat Tinče na paši. Blagi profesor se ni sicer šalil, ko je vabil deklico seboj v mesto. A kaj poreče doma mati — vdova, kateri je bilo dekle edino upanje in veselje, morebiti tudi edina podpora na stare dni? Kdo ji bode pomagal odslej pri delu, kdo jo bode kratkočasil v samotni hišici, ki ji je ostala po umrlem možu? Zato se je tudi res zdelo iz prva,

da Marjetica ne bode šla v mesto. Za celi svet ne bi bilo deklet žalilo svoje matere in je zapustilo brez njene volje. Pa uravnalo se je tudi to — še lože, nego bi bil kdo pričakoval. Ko je povedal profesor svojo namero prav resnobo, in je pričal materi domači župnik, da je profesor vrl in krščansk mož, ni se ustavljala dobra žena kar nič, rekoč: »Da je le deklet srečno, za drugo ne vprašam, naj le gre.« Žena je sklenila dati svojo hišico in svoj kos polja v najem, sama pa preseliti se k bratu, ki je dobro gospodaril in pošteno živel na svoji mali očetovini ne daleč od njene hišice. Bratu je bilo to prav všeč, in ko je začela v gozdiču nad materino hišico peti kukavica in je drevje zelenelo, ko so marjetice bujno pokrivalo trato ob cesti — ena bela, druga rudečkasta: takrat je šla naša Marjetica v Ljubljano, trgala ob poti svoje ljube cvetke, družila jih v šopek, a krasila šopek tudi z biseri — svojimi solzicami, katerih ni mogla zadrževati. Tudi materi Meti so se silile solze na dan: »O kako bode živela brez otroka, ki ga ljubi, da te ljubezni niti umeti ne more, kaj še le izmeriti? In kakšna bodočnost čaka hčerko? Pa rajni mož je rekel: ‚Kdor se boji, ničesar ne dobi‘; morebiti pride deklet do lepe sreče. Vsaj naučila se bode v mestu kaj več, nego se nauči doma. Torej mora biti tako.« Tako se je tolažilo srce materino. Bilo je pač tisti dan še mnogo solz, in še pozneje, a polagoma so se posušile: Marjetica se je raztresla, v jeseni začela hoditi v šolo, in tako prišla na pot izobraževanja. O tem izobraževanju rečem le toliko, da je z materno skrbjo čula nad njo gospa profesorjeva ter jo tudi ljubila po materno. Tako je imela ta cvetka, zelo ugodno presajena na druga tla, na tem mestu dovolj svetlobe, pa tudi

dovolj gorkote — pouka in ljubezni, da se je najlepše razvijala po umu in srcu, po duši in po telesu. Predolgo bi bilo, ako bi hoteli pripovedovati, kako so najprijaznejše počitnice združevale mnogokrat naše znance na domačih tleh in tudi na priljubljenem holmcu, dovolj naj je, da smo toliko posegli v preteklost: s tem moremo umeti sedanost.

Po zimi, nekoliko po božičnih praznikih je, ko se družimo tudi mi temu krogu sedaj že bolj znanih oseb. Ko se profesor in pa Valentin — naš nekdanji Tinče — še nekoliko pogovarjata, vstopi gospa profesorjeva v sobo in kmalu za njo tudi Marjeta.

»Prosim lepo, da se potrudite k večerji. Lep večer bomo imeli, gospod Valentin. Vesela sem, da ste zopet pri nas.«

»»Vedno sem rad pri vas, milostna gospa. Kako bi ne bil rad v hiši gospoda profesorja, kjer me sprejemate kot domačina!««

Gospa, ki je vabila k večerji — soproga profesorjeva —, bila je še dokaj mladega lica, a videla se je na njem bolehnost. Zato so izražale njene poteze neko otožnost, in čuden blesk ji je odseval iz velikih očí. V prvem času njenega zakona se je lotila mlade gospe ta bolehnost in ni je nikdar popustila. Vendar pa ni čutila nikakih bolečin, le splošno slabost; tudi ni bila zaradi tega žalostna. Bog ji sicer ni dal dece, a zato ni bil nesrečen njun zakon. To namreč ni razdiralo njune ljubezni, ampak jo še povečevalo. Mož ji je bil vse; težko bi popisal, kako se je oklepala moža in mu bila tem udanejša, čim bolj jo je včasih hotelo poprijeti bitko čustvo, da je osamljena. Bila mu je res vrla žena, mož pa je znal to ceniti. Odkar je bila Marjetica pri njima, oživela

sta nekako oba. Imela sta pa tudi po pravici veselje nad njo. Sedaj, ko je v sobi, vidimo, kako se je razvila iz malega kmečkega dekleta v čvrsto gospodičino. Tako ima na sebi dvojne prednosti: ono gladkost in vitkost, kateri dajeta obrazu in kretanju mestno življenje, pa tudi ono krepkost, ki je navadna dedščina kmečkega rodú. Slikar bi si jo lahko vzel za vzgled lepe podobe. H krati pa je kazala čudovito priprostost, katere od takrat ni izgubila, kar se je ločila od svojih ljubih kozic.

V stranski sobi je miza pogrnena in pripravljena večerja. Tje gre naša družba, in tudi čitatelj naj ide za njo. Saj imajo pesniki že od Homerja sem navado, da popisujejo radi tudi veselje ob prijetni mizi. Valentin je nocoj gost profesorjev, kakor že kake tri poti doslej. Čuditi se temu ne moremo, ker ni imel v šolskih zadevah profesor z Valentinom ničesar opraviti, nasproti sta bila pa oba pri domačem župniku pogostokrat pri eni mizi. Res družba naša ni velika, a toliko večja prijaznost jo veže. Častno mesto zavzema gospa, njej ob vsaki strani sedita profesor in Valentin, ob kraju pa proti vratom sedi Marjeta — ob levi strani Valentinovi, in sicer zato, ker hoče imeti vsakako pravico, da streže pri mizi, prinaša in odnaša. Rada sta ji to pripuščala soproga, dobro vedoč, da spretnost v gospodinjstvu, lep red v domačih opravilih je glavni poklic ženske in torej tudi namen v njeni vzgoji.

Profesor je bil dobre volje. Bil je v družbi vedno najboljši tovariš zaradi mirnega svojega značaja, s katerim je znal vse poravnati in vse ostrine pogladiti, in ker ni nikogar žalil. A bil je tudi dober pripovedovalec. Rad je obračal svoje pripovedovanje na šaljivo stran in znal porabiti tudi najmanjšo stvar,

vse se mu je podajalo. Tako je bil prav ta njegov značaj nekak vir sreče in zadovoljnosti v hiši.

»Pravil vam menda še nisem, Valentin« (imenoval ga je vedno tako iz prijaznosti), »kako sem se jaz naučil igrati šah in zakaj še vedno rad igram to lepo igro«, začne profesor, ker sta nekoliko popreje igrala to igro. »To se je tako-le zgodilo: Bil sem menda prvo leto v višjem oddelku gimnazije, ko se seznanim z nekim od drugod prišlim tovarišem. Ta je pravil, da zná dobro šah in večkrat nas je druge nekoliko zaničeval, češ, da nič ne znamo. Tega očitania nisem rad poslušal. Kupim si knjižico in se začnem učiti šaha. A težava je bila, kako naj se izurim v igranju. Tovariš nobeden ni znal, torej nisem mogel ž njimi igrati. Igral sem sam seboj: mislil sem si prav živo svojega nasprotnika, vlekel sem njegove podobe z levico, svoje pa z desnico in trudil se na obe strani delati z enako pravico in umetnostjo. Pa še neki drug pripomoček sem imel, katerega vam pa ne priporočam in se tudi ne bojim, da bi ga rabili: naredil sem si igralno desčico na papirju in zaznamoval z majhnimi znamenji podobe. S svinčnikom sem delal poteze sem in tje, kakor sem si ravno mislil. Tako sem bil zaverjen v šahovo igro, da sem celó v šoli med naukom risal in vlekel na papirju. A enkrat me je spravila ta vnetost v zadrego. Imeli smo zemljepis ali zgodovino — natančno ne vem. Papir s črtami in znamenji za šah je bil pred menoj na klopi. Kar pristopi k meni profesor ter vzame v roko mojo risarijo. Čudna se mu je zdela. Ni vedel prav, ali se igram, ali rišem kako deželo: a Bog vedi, katero! Mreža iz poludnevnikov in počeznih črt bi še bila: a kakšne so te meje? Profesor ni spoznal

te dežele, zato je vprašal: „Kaj vendar rišete? Katera dežela je ta?“ — Jaz zarudim, lagati nisem hotel, povedati pa tudi ne. Zato sem le nekaj neumljivega zamrmral, a profesor me ni dalje stiskal, menda je mislil, da se mi je kaj ponesrečilo. Jaz sem pa to ponesrečeno šahovo kraljestvo hitro vtaknil med druge liste in potem pustil take poskuse, kakor naj jih pač opušča vsak dijak. Kmalu sem se imel za dovolj spretnega in se ponudil tovarišu za sobojevalca. Pozneje pač nisem nikoli več pri igri tako mislil in bil tako zbran, kakor takrat. Kaj menite, kako je bilo? Kaj misliš Marjeta?“ — Nagovorjena deklica se ni nadejala tega poziva in ni vedela, kaj bi odgovorila. Zarudela je in povesila glavo, ker so vsi upirali vanjo oči in se dobrovoljno smehljali. A Valentin, čuteč se dovolj domačega, reče mestu nje: »»Vaša zmaga, vaša, gospod profesor!««

»Res moja je bila«, nadaljuje pripovedovalec, »in še sedaj sem vesel te zmage. Med tovariši sem veljal odslej dvakrat več nego poprej.«

Tako so sladili razni pogovori zabavo, ki je bila tem pristrčnejša, čim priprostejša je bila beseda. Valentin obrne pogovor tudi na slovstvo, ker je poznal zanimanje profesorjevo tudi za ta predmet in njegovo temeljitost v slovstvenih vprašanjih.

»»Zakaj pa nečete iti v javnost, gospod profesor, in delovati s peresom za narod, ki ga tako ljubite? Zmožnosti imate gotovo dovolj, temeljitega znanja in vzornega mišljenja pa še več.««

»O tem morem le jaz soditi, Valentin! Res mi je včasih nekaj v srcu tako reklo, kakor vi sedaj, toda močnega notranjega nagiba nisem nikdar čutil. A jaz sem prepričan, da mora prav to biti v duši: poseben poklic, posebna sila,

ki goni nepremagljivo pisatelja v javnost, ki mu pa daje tudi uma in poguma. Tega jaz nimam.«

»»A pomislite, koliko jih je, ki veljajo kot slovstveniki z manjšimi zmožnostmi in z manjšim znanjem, nego je imate vi, in vendar jih čišla čitateljstvo.««

»Ne zavidam jim tega priznanja. Jaz se ravnam po svojih, dobro preiščenih načelih. Sicer je pa to odpustljivo, da imajo le res blag namen, koristiti narodu in delati zanj po pravi poti. A kadar se zaženo pisatelji z manjšimi zmožnostmi na pisateljsko polje, s popačenim srcem, s pokvarjenim značajem, in kadar si hočejo ti pisatelji na vsak način pridobiti ime ali pa občinstvo, potem gorje slovstvu, kajti služiti mora strastem. Ker nimajo taki pisatelji dovolj moči ali spretnosti, da bi ustvarili kaj dobrega, začno vzbujati zanimanje s tem, da vzbujajo strasti, da se občinstvu ali odveč laskajo, ali je s kakimi čudnimi nazori slepijo. Za slovstvo prav delovati — to je težavno, zelo težavno. Ne tajim, da marsikaj obsojam ostro, kar čitam. Ako so že za zasebno življenje npravna pravila važna, koliko bolj še za javno. Vsak slovstvenik naj bi to dobro pomislil. Take odgovornosti se bojim po pravici, in tudi vi se je bojte, ako vas bode kdaj vleklo na pisateljsko polje, mladi prijatelj!«

»»Ne vem, ali bodem prišel kdaj v tako nevarnost, ali ne. Mislim, da ne. Meni se zdí, da potrebujemo sedaj bolj delavcev, nego pisateljev. Mene veseli delo, dasi se zanimam zelo za slovstvo.««

»Tako je prav: za sedaj skrbite, da boste sposobni za delo, pisateljevanje bode prišlo samo ob sebi, ako imate prirojeno nadarjenost. Kaj pa, ali nič ne pesnikujete?«

»Včasih pač. Kadar je srce polno, takrat se tako lahko kaj zapiše. Pozneje pa je prijetno čitati in zraven včasih se smejati.«

»Gospod Valentin! nama jih bodele čitali, jaz in Marjeta bodeva poslušali. Kaj ne, da bode? In Marjeta tudi prosi,« govorila je gospa.

Valentin je bil v zadregi. A profesor je to hitro spoznal in tudi pomagal:

»Sile ne smemo delati pesniku. Tudi jaz sem zlagal pesmi in rad jih čitam zase, a drugim ne bi jih čital. Zame so dobre, vlil sem vanje svoja čustva, in zato mi razkrivajo moje srce. Ne vem pa, ali bi je razkrivale tudi drugim; še manj pa vem, ali so ta čustva taka, da je vredno kazati je drugim. Mnogi lirski pesniki se v tem zeló motijo. Najmanjo drobtinico že hočejo spraviti na dan, ne gledé na to, ali morejo res zanimati čitatelja, ali ne. Le pesnikujte, prav je! Vsak mlad in po vzorih hrepeneč človek ima včasih pesniško navdušenje, ne zná ga pa vsakdo izraziti.«

Med zadnjimi besedami je bila gospa tiho vstala, kakor bi imela kaj opraviti v večji sobi. Kmalu na to zadoné polni akordi krepkega glasovirja. Tu prestande pogovor, kajti vsi poslušajo pozorno umetno igranje gospejino. Gospa profesorjeva je igrala na glasovir izvrstno. Tudi soprog je ljubil godbo, in tako mu je napravljala gospa z igranjem mnogo najslajšega užitka.

Potem, ko je začela igrati gospa, vstaneta še profesor in Valentin z Marjeto vred, in prva dva gresta v sobo, kjer je stal glasovir. Ta je bila lepo razsvetljena in mehki stoli so vabili tako prijazno k počivanju, kakor glasovi k poslušanju. Valentinu je bilo gorko v prsih. Tudi on je ljubil godbo in znal dobro igrati na gosli. Igranje gospejino je bilo hkrati umetno in tudi

domače, znano. Igrala je razne variacije domačih napevov, kakor »Po jezeru«, »Savica«, »Kje dom je moj. .«, in znala je tako krasno izražati prosti napev v raznih premenih, kakor se tu in tam kaže v vezenju ena slika ali podoba v raznih okvirih, v raznih okolicah. Iz otožnih stavkov pa se kar urno dvigne vesela melodija »Otok bleški«, kakor posije solnce jasno izza oblaka in ti oveseli srce.

»Sedaj bodele pa tudi vi kaj igrali, gospod Valentin«, obrne se gospa proti poslušalcema, prenehavša sviranje. »Vzemite gosli, igrala bodeva, kar vi igrate najraje.«

»Prosim gospa, oprostite! Gospod profesor naj izvoli igrati na gitaro. Zdí se mi, da danes ne bode šlo dobro.«

Omeniti moramo, da je profesor res igral gitaro; naučil se je te igre še le v zakonskem življenju, da bi poleg svoje gospe znal rabiti vsaj eno orodje. In ni igral slabo. Ko je zapel kako otožno hrvatsko ali pa »Rudeči sarafan«, — katero pesem je posebno rad peval —, ogrel se je in pokazal, kako more tudi to neznamno orodje dobro izvrševati svojo nalogo. A ker je bila gospa pozvala Valentina, pridružil se je njenemu pozivu tudi on, in tako je moral Valentin vzeti v roko gosli, katere mu je prinesla iz stranske sobe Marjeta. Valentin se vstopi bliže glasovirja, uglaši strune, in kmalu se je razlegalo čarobno soglasje mehkega glasovirja in ostrejših goslij po sobi, da sta bila poslušalca — profesor in Marjeta — bolj zamaknena v poslušanje, nego igralca v igranje. Igrala sta pa »Milo lunico«, ki se posebno podaje za gosli in glasovir. Ako je bilo igranje na gosli priprosto, kakor zahteva melodija, bilo je pa spremljevanje na glasovirju čudovito polno, mnogo-vrstno, kakor če hodiš pred lepo sliko

sem in tje in jo ogleduješ od raznih strani in v različni svetlobi. In za to je prišla druga skladba in tretja, dokler ne reče nazadnje profesor soprogi:

»Amalija, sedaj pa naj igra še Marjeta z Valentinom. Rad bi slišal, kako se bode glasilo.«

Gospej je bil predlog tako všeč, da je kar vstala, popustila sedež, prišla za roko Marjeto in jo vedla k glasovirju. Deklici je močno utripalo srce. Igrala je dovolj spretno, za kar je zahvaljevala blago gospo, a z Valentinom ni še nikdar igrala. Bog vé, kolikokrat se bode zmotila. A tu jo je Valentin sam osrčeval, češ:

»»Ne bojte se, gospodičina, nič hudega ne bode. Igrajva kaj lahkega!«« A tudi on sam je bil nemiren. Ko si izbere Marjeta navaden komad, potegne Valentin krepko z lokom in čvrsto je šlo igranje, da se je zdelo obema čudno. Kolikor dalje igrata, toliko lože in bolje je sviranje. Soproga, drug tik drugega sedeča, sta gledala z veseljem na lepo igrajočo mlado dvojico in topila se v lepe spomine svoje lastne mladosti. Pa kmalu nista več igrala po glasbeni zbirki, ampak Valentin predlaga, da igrata nekatere znane domačice iz svojega rojstnega kraja. Dasi pač ni bilo več one točnosti v igranju, vendar je bilo zanimivo, kako sta zavijala priproste napeve v umetnejšo obliko.

»»Gospodičina, veste, katero igrajva? Pet angeljčkov, pet Janezkov!««

Marjetica zarudi v obraz in tresejo se ji roké. To je bila zadnja pesem, katero sta pela nekdaž na paši. In sedaj naj jo ponovita tukaj!

»A zapojta tudi!« vzklikne profesor, »to bode še le lepo!«

Po nekoliko akordih — zaigrata priprosto, otroško pesmico, in pri drugem ponavljanju tudi zapojeta. Kdor

ne pozna glasbe, ne more si misliti, kako delujejo mnogokrat priprosti napevi na srce. Najmočnejši pa je vtis, ako so nam napevi znani iz prve mladosti. Marsikdo je že jokal, ko je zaslišal po dolgem presledku take napeve. Nepopisljivo je bilo pri srcu tudi Valentinu in Marjeti.

Le kaj bo ž njimi — Le kaj bo ž njimi, povdarjala sta oba tako vprašajoče, kakor bi hotela zvedeti osodo pet angeljčkov in pet Janezkov. A s strahom in tužno sta ponavljala zopet:

Le v jamo ž njimi, le v jamo ž njimi!

Kar na mah se zasliši močan pok. Vsi se prestrašijo, samo Valentin ne, ki je takoj videl, da mu je počila struna. Petje in igranje zastane. Radovedno se ozre Marjeta od glasovirja strani na Valentina, kakor bi hotela vprašati, kaj se je zgodilo.

»»Nič hudega! Struna je počila««, pové hitro Valentin, in jo začne odvijati, da bi jo podaljšal in potem zopet nategnil. A ni šlo.

»Gospod Valentin, kaj pomeni to? Slabo znamenje? Nesreča?«

»»Nič ne pomeni, gospa, nič. Nerođen sem bil in sem preveč pritiskal,«« odgovarja hitro, a vidi se mu, da mu ni prijeten ta dogodek. Tudi Marjeti ni bil, in kakor teža se ji je vleglo na prsi. Vstane raz stol in gre proti gospej, poleg katere sedši ostane.

»Jaz pa vendar le menim, da je to slabo znamenje«, reče gospa nekoliko šaljivo. »Počena struna, počena struna!«

»Jaz pa pravim, da je to dobro znamenje«, trdi profesor. Namesto stare strune denemo novo. Kadar človeku enkrat izpodleti, loti se lahko z večjim pogumom v drugič, in uspeh je boljši.«

»»Tudi jaz tako mislim««, pritrjuje Valentin. »»Ako je moja volja trdna in neupogljiva, kaj mi more osoda, kaj

mi more sreča! Jaz si uravnavam in določujem sam svojo srečo. In ako se nam zdi kaka reč neugodna v enem oziru, lahko je ugodna v drugem.««

Tako sta izbrisala oba nekoliko nepovoljni vtis, in ko sta potem sedli gospa in Marjeta k glasovirju igrat čvetero-ročno, povrnilo se je zopet veselje, kajti igranje je bilo mično, zares lepo.

Seveda je čas urno potekel, in Valentin je prosil profesorja dovoljenja, da sme oditi. Prav pristrčno se poslovili od te tako prijazne in ljubeznive družine, zahvali profesorja in gospo, katera mu poda roko, pa tudi Marjeta stopi sramožljivo bliže ter mu želi lahko noč, podavši mu nekoliko tresočo desnico. Še celó Neža, ki je med igranjem pospravljala raz mizo, rekla je v slovó nekaj prijaznih besedij priljubljenemu mladeniču. Profesor pa spremi Valentina do velikih vežnih vrat, kjer se še enkrat poslovita.

»Lepa dvojica bi to bila«, reče gospa svojemu soprogu, ko sta bila sama v sobi. »Jaz bi želela doživeti njuno srečo.«

»»To je še daleč, Amaliya! Vendar želeli smeva. Valentin je vrl mladenič, iz njega bode kaj. In Marjeta bi mu bila najboljša družica. Sicer pa veš, da sta si prijateljsko udana od prvih let. Kar Bog hoče! On namerava učiti se zdravilstva; pravi, da bode tako najlože koristil trpečemu človeštvu. Pameten in resen je pa dovolj, da o takih rečeh sedaj ne govori in svojih mislij zunanje ne kaže. Prav je. Nič mi ni bolj zoprno, kakor prezgodnje zaveze, ki se trgajo in menjajo, kakor obleka spomladi. Vedno imam veliko veselje v srcu, da si nimam v tej zadevi ničesar očitati.««

Ko izreče profesor te besede, obsije gospo miloben žar veselja in ljubezni do predragega soproga. On pa pristopi

k njej in jo lahko poljubi na čelo, kakor v dokaz, da je resnico govoril.

Kaj pa Valentin? Ne rečemo, da ni mislil, stopivši pod milo nebo, nič takega, kakor sta se razgovarjala soproga. Preiskovati pa nečemo, kakor tudi on sam še tega preiskovati ni hotel. Póčena struna mu pa ni šla iz spomina. Med najmilejše glasove se mu je vrival v domišljiji oni votli pok, in ni se mogel ubraniti misli, da to res kaj pomeni. A pregnal jo je in bil prejšnji pogumni mladenič. In dvignil je svoje oči proti nebú, kjer so se zvezde v največji svetlobi lesketale, kakor to opažamo le v jasnih nočeh sredi zime. Obstajal mu je pogled na tej krasoti. V mrzli noči in ob precèj pozni uri je sicer pospeševal korake proti svojemu stanovanju, a v zvezde se je večkrat ozrl. Je-li hotel vprašati, kaj mu morejo povedati o bodočnosti? Mislim, da ne. Hotel se je zamisliti v kaj drugega, občudoval je delo Boga, ki je nad zvezdami, ki uravnava tudi osodo človekovo včasih nepričakovano, vselej pa modro.

Še ene osebe ne zabimo, predno se ta večer ločimo od prijazne družbe! Dasi je Marjeta nocoj za drugimi našinci nekako zaostajala in se skrivala, vendar je zanimala čitatelja, in ne moremo mu zameriti, ako ji želi globlje pogledati v srce. Saj je pa tudi tega zanimanja vredna.

Ko je pomogla spraviti vse reči v red, in sta se začela soproga pripravljati k počitku, pristopi Marjeta, poljubi gospej in gospodu roko ter jima po navadi srčno želi lahko noč. Na to gre nazaj v svojo malo sobico, kjer je imela svojo posteljo in razne stvari, podarjene ji od blagih dobrotnikov. Tu se je mogla tudi sama ozreti v svoje srce, ki je bilo nocoj tako polno, a vendar ni vedela, kako ji je v resnici. Ni si mogla reči,

da je žalostna: a da je popolnoma vesela in srečna, tudi ne. Ni vedela, česa še nima, a da si nečesa še želi, želi za popolno srečo, to ji je reklo srce. — »Pa, ali ni to nehvaležnost, da se ne veselim v srcu toliko dobrot, katere sem prejela? Ali nisem graje vredna, ker ne priznam vsega, kar sem prejela od Boga in od ljudij? Koliko je bilo tega od otroške dôbe do sedaj? In kaj bi neki še rada?«

Tako je premišljevala nedolžna Marjeta, ko je hotela iti počivat in hotela mirú dobiti za svoje srce. In ko ji je vest rekla, da si ni treba ničesar hudega očitati, pomirila se je in redno ter zbrano opravila svojo večerno pobožnost. Rekla ji je presladka zavest, »da sme mirno in zaupno gledati tudi v bodočnost. Naj pride kar koli, pretrpela

bode, saj bode minulo: kako bi jo neki mogel pahniti oni mili oče, ki ji je že toliko let dal uživati ljubezen najboljšega očetovskega dobrotnika! — Pa Valentin . . .? Kako mu želi dobro! Pa saj bode srečen — tak mladenič! Koliko bi dala in storila ona za njegovo srečo!«

Blaženo srcé, ki se tako krotko dá voditi modri previdnosti, ki ne sega samo s silo in strastjo po sreči, katera se mu je pokazala v enem trenotku! Tako srce, polno plemenitih čustev in nagibov, a h krati priprosto in ponižno; udano in ljubeče, a ne sebično; mehko in občutljivo, a vendar ne slabo; prijenjajoče, in vendar stanovitno ter neustrašljivo: tako srce je najlepši znak v ženskem značaju. Tako srce je imela Marjeta. Sladko počivaj! (Dalje.)

Selska slika.

(Spisal *Podgoričan.*)

(Dalje.)

Gako je bilo tiho in mirno na Bavčevem hribčku. Vsi so molčali, mladi in stari, ter so željno pričakovali, kdaj bode prišla iz Hopletovih ust kaka beseda. Hople jih je pustil dolgo čakati. Slednjič vendar izpregovori: »Ali ste vsi pripravljeni?«

»»Da! smo!«« odgovoré možje.

»Tedad vestno in pazno poslušajte!«

Govora ne bomo zapisali po Hopletovem izvirniku, ampak tako, kakor sedaj pišemo in govorimo.

»Hop! Kakor vam je znano vsem, doma sem iz Kovačeve hiše v naši vasi. Ko sem pričel hoditi, tekal sem oblečen

v sami srajci, kakor tekajo ti-le naši otroci po vasi. Hlače sem dobil takrat, ko sem pričel pasti. Poreden sem bil, kot so sploh Zagoričani. Na paši v Planskem vrhu smo lovili tiče, pobijali jim jajčeca, mlade smo pa pekli. Kaj ne, Rogovilar, ti še veš?« Rogovilar je prikimal. »No, to nikakor ni prav, tako naši otroci ne smejo delati: pa kar je storjeno, je storjeno. Pasel sem toliko časa, dokler me niso vzeli k vojakom. Hop! dobro še vem, kako je bilo.

Neke nedelje dobro še pomnim, pri sv. Brcku je bil somenj, sedeli smo ravno na tem-le hribčku in smo po-

slušali rajnega Barbiča, ki je bil prišel doli z Javh. Kar jo primahajo po cesti iz gornjega konca tisti župan Bradáč, ki je lani umrl, Bog mu daj nebesa! birič Štefucelj, če ste ga kaj poznali, potlej so ga bili čez štiri dni, rekrutje¹⁾ ubili, in pa orožnik. Vsi smo umolknili in pričakovali, kaj bode. Ko pridejo do nas, stopita župan in birič spredaj, orožnik pa vzame puško z rame in stopi nam za hrbet. Potem začne župan:

„Huda vojska nam žuga. Naš cesar potrebuje mnogo vojakov. Zato pobirajo v celem cesarstvu mladeniče k vojakom. Tudi pri nas bodo pobirali in sicer v petek v Lašičah. Kateri pa morajo priti pokazat se, povedal bode ta-le gospod birič.“ Birič vzame iz žepa nekaj listkov in kliče imena, župan pa vsakega pokaže. Tudi jaz sem dobil tak listek.

Vsi smo bili nekako pobiti in žalostni. Tiho in mirno smo se razšli tisti večer v seno, prav nič nismo tisto noč rogovilili, kakor smo sicer; imeli smo preveč skrbij, kaj bode v petek.

Polagoma se je žalost razkadila in v četrtek zvečer smo še zagoriški fantje Žabarje in Figarje naklestili. Še dobro vem, zakaj smo jih. Stara Fecalka v Podgorici je točila tisto kislico iz Boleka. Tam smo pili, ker ni bilo druge gostilne, mi, Zagoričani, Žabarji, Figarji in še nekaj drugih fantov. Kar se začne tisti Žabar Feržolek nekaj sršati¹⁾ in ujedati, da smo Zagoričani za nič, da izmed nas ne bode nihče vojak, k večjemu, če bode kateri za krompirjevo stražo doma na njivi itd. Nekaj časa poslušamo mirno, potem se pa stegne Jernač čez mizo in mu zbije klobuk raz glavo. Žabar Drašek udari Jernača po glavi in sedaj smo planili drug drugemu v lase. Žabarje smo kmalu po-

meli iz sobe ter smo se zopet posedli za mize.

Figarji so še nekaj bokalov tiho popili, potem plačali in šli. Mi smo vedeli, da nekaj nameravajo, ker so držali z Žabarji, zato smo pa tudi pazili, kaj bodo naredili. V sobi se niso upali nič, zunaj so nam pa začeli peti tisto zabljico:

Zagoriški fantički,
So hujši kot psički:
Zajčka ujemó,
Kosmat'ga požró.

Jernač že od poprej jezen, plane skozi vrata, mi pa — kaj smo hoteli! — tudi za njim. Figarji so zbežali na Martinkov vrt in so nas klicali na „korajžo“. Tisti Žingarček in Kosanček sta nam vpila in kričala na vse grlo: „Aló! naša korajža po šestnajst!“ in sta se na prsi bila; drugi so se pa obnašali, kakor šolarčki: „Zagoričani, ličani! Zagoričani, ličani!“ Naš Faton pa, ki je bil nam vodnik, jim zakliče: „Srake figarske! kaj bode te regljale! Kar je Figarjev, vse na eden prst!“ Za odgovor prileti med nas nekaj polen in kamenja. Mi skočimo za njimi in zgrabili smo se pri Martinčkovem kozolcu. Ko sta jih Žukec in Primček dobila nekaj po glavi, pocedili so jo vsi Figarji domu v Zdensko vas. Taki junaki smo bili takrat, kaj hočete. Tako je še zmirom, tako tudi bode, dasitudi ni prav. Morebiti nas je bila takrat tista boleška kislica ob pamet pripravila.

Kaj ne Rogovilar, ti še pomniš, kako si se pod Pečnikovim kapom močil?“

»»Ti zgaga hopletasta! ti si pa že pozabil, kako si tisto noč Pavliščkovno gnojnico pil, in kako te je Grvoljček ven potegnil.««.

»Drugega jutra smo se zbrali na „Čardi“, z nami naši očetje in matere, da so nas spremili vsaj do Vidma. Ženske so jokale, mi smo pa peli in ukali, dasi

¹⁾ Sršim, sršati pomenja zbadati.

smo se držali na jok. Ko smo šli čez Videm, zapeli smo tisto, saj veš Rogovilar:

Kaj maramo mi,
K' smo fantje mladi;
Vojakov primanjka,
Pa pojdemo mi.

Pa puško na ramo
In sabljo za pas,
Tri kroglice v 'aržet',
Pa gremo skoz' vas.

Rad bi bil vsak dal vse svoje imetje, da bi le ne bil vojak, ali kaj, kazati smo hoteli, da zagoriškim fantom še ni srcé v hlače zlezlo, ampak, da so še tako pogumni, kot so bili prejšnjo noč.

Iz naše vasi sem bil samo jaz dober za vojaka. Ta-le Rogovilar je imel tako tanke noge, kakor pajek, rajni Korinec je 'grbo' nosil, Lahička bi bil lahko z edno pestjo presegel čez pas, in tako je imel vsak nekaj. Hop! kako sem pa tudi zavrnil, ko sem bil potrjen; vsi so si zatisnili ušesa!

»O, ti lažnivec prekajeni! ti, duša zavržena!« krikne Rogovilar, »ali se ne bojiš Boga in vseh svetnikov božjih, ki te bodo za to laž na dno pekla poslali za zglavnik; ne veš, kako si omedlel, da smo vsi mislili, da je po tebi; dva žehtarja vode so po tebi polili, predno si se zavedel, zdaj pa tako lažeš! Ti lažnivec prekajeni ti!«

»Ti môra zelena!« zagolči Hopler nazaj, »sova naj ti izkavsa oči, čuk naj ti zavije vrat, in smrt naj ti jezik zaveže, da bodeš molčal še sedem let po celi večnosti, pa ne obrekoval tako poštenih ljudij, kakor sem jaz.«

Rogovilar mu je hotel na ta lepi pozdrav že s pestjo odgovoriti, ko Butnik prestreže pest in ga pogovori.

Hopler nadaljuje: »Popoludne tistega dne prisežemo, in potem so nas gnali v Ljubljano v vojašnico, kjer smo dobili novo obleko in orožje. Potlej so

nas pa učili: 'reksum, linksum, holt, marš, pojn fus, paganet auf, in holt berdja!' Ko smo se to naučili, pa smo šli alo! nad 'Plemontezarja' na Laško. To so bili časi. Takrat sem bil postal 'feldbebelj'!

»Ti mrcina lažniva ti!« oglosi se zopet Rogovilar, »kadar izpregovoriš, vselej se zlažeš.«

»Kaj nisem bil!« zarohni Hopler, »kaj bodeš ti vedel, kaj sem bil, ko me štirinajst let nisi videl!«

»Jaz nisem videl, povedal pa mi je Ambrožev študent, ki je sedaj gospod, da nisi bil 'feldbebelj', ampak samo 'frajtar'.«

»Kaj bo tista Ambroževa 'stvar' vedela! Jaz sem bil že vojak, ko o študentu še duha ne sluha ni bilo, pa bode on vedel!«

»No, jaz se ne prepiram s teboj«, pravi Rogovilar, »samo povem, kaj je Ambrožev študent pravil. Ko je bil Ambrožev študent prišel enkrat na počitnice, bilo nas je več na Selovem vrtu, pa tudi tisti Lovše, ki je bil takrat na Laškem, kakor ti. Kar vpraša Brezarjev Jakob, če si bil ti res 'feldbebelj' in kakšen gospod je to. Ambrožev študent in pa Lovše sta se nasmejala, in potlej je pa dejal Ambrožev: »Enkrat sem pri Hopletu vasoval, pa ga vprašam, če je bil res 'feldbebelj' pri vojaki. On mi je pa rekel: »Res, res! Saj ti lahko 'obšit' pokažem«, in pokazal mi ga je. Ne vem, če je res tako neumen, da je mislil, da jaz pisanega ne bodem razumel, ali je bil pa takrat že pozabil, kaj je bil. Jaz brž pogledam tisti 'obšit', pa vidim, da je bil samo 'frajtar'; pregovarjati se nisem hotel z njim, in ko me vpraša: »Kaj ne, da sem bil res 'feldbebelj'? pritrdim mu jaz, da bi ga ne razjezil: »Res ste bili, res!« — Tako je povedal Ambrožev študent in ta se gotovo ni lagal, sicer bi ne smel

imeti nove maše. Potem je pa še Lovše rekel: »Ni bil ‚feldbebelj‘ ne in še ‚fajtar‘ bi ne bil, ko bi ne bil najstarejši pri kompaniji; le zaradi starosti je postal ‚fajtar‘«. Tako sta ona dva povedala, in mi smo jima verjeli.«

»Tista jetika, Ambrožev študent, in pa tisti strahopetec, Lovše, ki je pri Kuštoci za grmom čepel, oba skupaj nič ne vesta; jaz pa pravim, da sem bil ‚feldbebelj‘ in sem bil. Z ‚Radec-kitom‘ sva si bila največja prijatelja, vedno sva bila skupaj ter hodila po gostilnah in kavarnah; v ‚Majlonti‘ sem bolj vedel za vsako hišo, kakor tukaj doma. Ko smo se s Plemontezarji topli, zažgal sem vsako vas, skozi katero smo šli, še Kuštoco sem bil požgal; kar iz žepa sem potegnil škatljico žveplenk, prasnili ob hlače in sem poteknil v streho, da je še bolj gorelo, kot so Kopolje, ki so do tal pogorele. Menda me je sam Bog kaznoval, ker drugi dan sem bil pa ‚plžeran‘; ravno skozi kapo mi je šla krogla in še malo las posmodila, da so me poslali potem v bolnišnico; ko je vojska minula, dali so nas vse domov.

Tako se mi je godilo pri vojaki. Sedaj pa še hočem povedati, kako sem prišel v Štantkonopelj in nazaj. Da boste vedeli, kje je Štantkonopelj, moram vam povedati, da tam turški cesar cesaruje, in to je od nas strašno daleč. Druge jeseni potem, ko sem bil od vojakov prišel, nabral je Lazenski Tine fante za na ‚Hrovaško‘. Šel sem tudi jaz z njim z mnogo drugimi. Dobili smo potne liste in potem šli veseli na ‚Hrovaško‘ tesat v šume les. Zaslužili smo precej.

Spomladi smo se hoteli vrniti domov v Suho Krajino. Kar nas začne nekaj Pemcev nagovarjati, da bi šli na Turško v Štantkonopelj, kjer se dobi mnogo dela, ker Turek je prelen za delo.

Iz prva smo se obotavljali, kajti bali smo se Turkov; ko so nam pa le prigovarjali, ojunčili smo se in dali smo Pemcem ‚aro‘. Na sv. Marka dan, ko je v Podgorici procesija, ločimo se: eni gredo domov, drugi pa jo udarimo s Pemci proti Turškemu, upajoč, da si zaslužimo mnogo denarja.

Dokler smo hodili po ‚Hrovaškem‘, bili smo veseli; ali precej onkraj Save, ko so nas pričeli srečavati Turki v širokih hlačah in s kapico na glavi, jelo nam je upadati srcé, in najraje bi se bili vrnili domov, ali bal se je vsakateri od krdela, da bi ga Turki ne pohrustali. Tri tedne smo hodili do Štantkonoplja: to je grozno veliko mesto ob morju; prišli smo tje lačni, žejni in trudni, v žepu pa nič denarja. Delali bi bili radi, ali kaj, ko nam ni nihče dela dal; stradali smo, kot vrabci po zimi, bolje je bilo za pse, ki se klatijo po ulicah v Štantkonoplju. Jokal sem se tam, ali nič ni pomagalo. V tej sili sem hodil enkrat ob morju, pa sem si mislil: kaj, ko bi šel na ladijo, da bi se prepeljal v Trst ali Benetke? Toda denarja nisem imel nič, vožnja je pa draga. E, pravim sam pri sebi, živega me menda ne bodo v morje vrgli. In res, ko pridem do prve ladije, na kateri niso bili mornarji v širokih hlačah, grem po mostu gori; malo sem že slutil, da je našega cesarja, ker na zastavi je imela ravno takega ‚orla‘, kakor je namalan pri ‚opaltah‘. Tam me nekaj vpraša mornar, ki še srajce ni imel, cesar pa nisem razumel; z ramama sem skomizgnil in sem dejal po domače: »Še enkrat mi povej, kar si rekel!« Oni pa ni razumel, kakor jaz preje njega ne: poklical je nekega gospoda in se z njim nekaj menil; potem pa tisti gospod vpraša: »bohin?« Aha, si mislim, sedaj se bodeva pa že pomenila, in brž se

mu odrežem: »Lajboh! — to se pravi po kranjsko ‚Ljubljana‘.«

»»Lajboh?«« se oni gospod začudi in potem pravi po kranjsko: »»v Ljubljano greste?««

»Jejhata gospod«, pravim mu jaz, »kaj znate tudi vi kranjsko? Sam Bog mi je vas poslal in pa moj patron sveti Anton, in že sedaj se obljubim, da bodem šel precej, ko domov pridem, na božjo pot na Reber.«

»»Znam««, pravi gospod, »»sedaj pa povejte, kaj bi radi.««

»I kako ste čudni! Domov bi šel rad.«

»»Imate-li listek?««

»Imam in mu pokažem tisti ‚pos‘, ki sem ga bil dobil za na ‚Hrovaško‘.«

»»To ni nič««, pravi, »»s tem ne bode prišli nikamor. Vi se morate izkazati, da ste plačali voznino.««

»I, gospod, kako bi plačal, če nimam nič denarja!«

»»Nimate denarja, pa hočete domov priti? Ali ne veste, da stane vožnja najmanj 60 gld.?««

»I, gospod, jaz ne morem plačati, če nimam nič«, in potlej mu povem, kaj se mi je prigodilo.

»»To bode pa sitna reč. Jutri opoludne odjadramo, in dotlej se morate izkazati z voznim listkom, sicer bode morali iti z ladije.«« Potem gre proč od mene.

Kaj sem hotel! Mislil sem: če grem doli, ne bodem smel več nazaj in poginem med Turki v Štantkonoplju; ako pa ostanem na ladiji, Bog vé, kaj bode. Sklenil sem ostati na ladiji, bodi že, kar hoče. Sedem nekam med vrvi, da sem bil bolj s poti in presedel sem tam ves tisti dan in vso noč, ne da bi jedel ali pil. Drugega jutra so jeli dohajati potniki na krov; vsak je oddal svoj listek in tudi mene je potem eden za listek vprašal. A zopet nisem razumel

in sem skomizgnil z ramama. Nato gre k enemu izmed gospodov in me pride nekaj vprašat; zopet nisem razumel. Potniki me začno radovedno gledati, in vedno več mornarjev je okoli mene. Oni gospod, ki je znal kranjski, reče mi nato: »Pokažite vožni listek!«

»»I, gospod, jaz ga nimam««, mu pravim.

On potlej pové drugim, da nimam listka in kaj se mi je dogodilo, ter da nimam nič denarja. Kar me tam ena ‚krota‘ pokaže, menda je bil poveljnik ladije, velikemu mornarju, in ta stopi k meni ter me prime za roko. Jaz si pa brž mislim, gotovo me hoče tirati doli: ne boš me, ti že ne in kar vas je; in oklenem se z drugo roko droga, ki je tam stal po koncu. Ko mornar vidi, da me ne bode tako lahko spravil doli, pokliče še enega, in oba me začneta trgati od tistega droga. Nekaj časa sem se jima dobro upiral, a slednjič sta me pa vendar odtrgala. Videč, da bodem moral iti z ladije nazaj v Štantkonopelj, začel sem prositi tistega, ki sem mislil, da je poveljnik, ali ni se dal omečiti. Ko so potniki videli, da sem skoro jokal, začeli so mu prigovarjati in eni so ponujali poveljniku nekaj denarja, da bi se smel jaz voziti domov. Vsak je nekaj dal in česar je še nedostalo, doplačal je oni gospod, ki je kranjsko govoril, menda zato, ker sem se mu smilil kot rojak. Na to mi je še rekel: »Sedaj smo plačali za vas vožnjo do Trsta in lahko ste brez skrbi na ladiji; dobili bode jedi in pijače, kakor drugi, od Trsta bode pa že znali domov.«

»»Gospod«« rečem mu, »»Bog vam tisočkrat plačaj! Saj jaz bi vam tudi rad, pa denarja nimam, kakor ste videli. Vi ste me rešili iz Štantkonoplja, nikoli ne pozabim tega. Ko bodem šel na božjo pot na Koren — če se ni cerkev podrla —

prosil bodem tam vse svetnike, da bi vam našli tisti denar, kar ste ga zame dali, ali pa še več.«

Potlej so pa kmalu ladijo odvezali in šli smo na morje. Vi še ne veste, kaj je morje! Zagoriška luža se vam zdi velika. Jaz vam pa pravim: če bi naša luža vso Krajino potopila, pa bi še ne bilo morje. In globoko je morje tako, da bi jaz poprej izpil lužo, kakor prišel na dno morja. Sedaj si lahko mislite, da ta luža ni morje. Trinajst dni smo se vozili do Trsta; lejte! še sedaj imam zapisano na pasu. Vsak dan sem naredil po eno luknjico na pas, in ko smo prišli v Trst, bilo je trinajst luknjic. V Trstu je bilo treba iti z ladije. A jaz nisem šel rad, ker se mi je na ladiji dobro godilo. Jedli smo in pili, kolikor smo

hoteli. Še o ženitnini pri nas ne gostujejo tako. Dal sem še gospodu, ki je znal kranjsko, roko in potem sem jo mahnil domov v Suho Krajino, kjer sem do sedaj, kakor veste in znate vi, Zagoričani, med vami živel.«

Ko je Hopple svoj govor končal, nasmejal se je in zakrožil s hripavim glasom svojo najljubšo popevko, katero je, kakor je dejal (ne vem po kakšni pravici), sam zložil pri „Kuštoci“:

Jaz sem en star „soldat“,
Vince res pijem rad,
Voda me pa mrazi,
Kadar nič vinca ni.

Po tej duhoviti in krasni pesmici se Hopple umakne s sedeža, da naredi prostor Rogovilarju in prisede k drugim Zagoričanom.

(Dalje.)

KURENT.

(Po narodni pripovedki zložil A. H.)

(Dalje.)

II.

Kaj Kurent popusti Dolenjce,
Hití s piščalko med Gorenjce;
Ves moker od vročine silne
In truden pride do gostilne.
Gre noter, da se okrepča,
Kar škrate gorenjski prikrevsa:
In drug je drugega vesel,
Brž se razgovor je unel.
Košar dá speči petelina,
In Kurent kliče polič vina.
Pa Kurent hoče ga spoznati,
Napije mu, se ž njim pobrati.
In glej, prevarani košar
Objavi Kurentu vso stvar . . .
Prikima Kurent mu molčé
In misli si: Že dobro, že!
Ko sta obrala petelina,
Popila več poličev vina,

Sedela že tri cele ure,
Košar zdaj spomni se na kure.
Še Kurentu roko poda
In kurnik svoj naprej pelja.
»Le čakaj, čakaj škrate moj,
Boš plesal, kakor bratec tvoj!«
To pravi Kurent in zapišče,
»Juhu!« vesel košar zavrišče;
Zdrči z vozičkom sem do hiše,
Nazaj po trati jo ubriše,
Na desno, levo ga ravna,
Zdaj spet po cesti ž njim drdra.
To gleda velik mož krčmar,
In smili se mu škrate košar.
Pograbi kurnik in košarja:
»Kaj slušaš pisk tega sleparja?«
Pa glej, oj kdo bi smeh popisal
In zdaj krčmarja prav orisal:
Držeč za voz se v ples ravna,
In hopsa! hopsa! ž njim štokrlja.

»Za sveti čas, mož, kaj noriš,
 Kaj se za kurnikom drviš?«
 Takó krčmarka ven privpije,
 Moža z metlo po hrbtu bñje.
 In — metla prime se hrbitišča,
 Okrogla mati pa metlišča . . .
 In zdaj je še le vrisk in ples
 Po trati sem, nazaj, počez;
 Kako gré v skok krčmarski par,
 Tako ni brhek bil nikdar;
 Da, še takrat, ko se možila,
 Se mati ni tako vrtila:
 Krčmar, ki večkrat se je dušal,
 Da v plesu ni se še poskušal,
 Je danes kakor mlad srnjak,
 Poskočen, uren in lehak.
 Zdaj migne Kurent jim z rokó,
 Vsi trije jo za njim vberó
 Po prašni cesti zmir plešoó,
 Ker Kurent pišče jim gredoó.
 Povsod je vse gledalcev polno,
 Ko se vrté ti dobrovoljno.
 Paó tu in tam želé pomoó,
 Pa kdor jih prime, se ne loó.
 In Kurent sam se ne ozre,
 Dokler do mesta ne dospe.
 Tu, sredi mesta, obstoji,
 Najlepšo spremstvu naredi.
 Naprej košar svoj voz privleóe,
 Po trgu Ź njim se opoteóe;
 Za njim krčmar in krčmarica,
 Za tema še ljudij kopica;
 Ta óudna zmes iz vseh stanov,
 Od mestnih, kmetiških rodov:
 Tu pleše z branjevko óevljar,
 Tam spet z gosposko kak drvar . . .
 Se Kurenta tu smeh posili,
 Plesalcev trudnih se usmili;
 Pišóalko hudo v torbo spravi,
 Plesalcev trop se koj ustavi . . .
 Košar pokaže pa rogé
 In — smuk! odnese brŹ peté.

Na begu sreóata se z bratom,
 S košarjem notranjskim in škratom;
 Sopeó in zbegan mu veli:
 »Óe še so drage ti kosti,
 Popusti voz in kure tu,
 Pa beŹi z mano brŹ domu:
 Po mestu Kurent pišóe, vedi,
 Gorje ti, brat, óe te zasledi!«
 »O, Kurent, me dobil ne boš!? . . .
 Le bodi tu, ti kurji koš!«

III.

Poteóe kakih sedem let,
 In škrate je pozabil svet.
 Naš Kurent več ni postopaó,
 Doma je zdaj marljiv kovaó.
 Menda je bilo pustni dan,
 Pa Kurent ni bil nasejan:
 Doma je pridno plug koval.
 Glej, tu se pripodi druhal
 Goreóih vragov iz peklá:
 He, Kurent, zdaj bo trda šla!
 A Kurent mirno potrpi,
 Pišóalko v pésti si tišóí.
 Osorno vpraša škrat Rogaó:
 »Poznaš li Kurenta, kovaó?«
 »O vedno skupaj Ź njim živim,
 Le sem, da vam ga izroóim!«
 Ko roj tišóí v kovaónico,
 Zapišóe on koraónico:
 In udri, udri, hopsasa!
 Vrtil se vraŹja truma ta.
 Okoli nakla se podé,
 Da vstajajo prahú megle;
 V kovaónici je grozen krik,
 Ceptanje nog, ropot verig.
 A Kurent vedno bolj hití,
 In goni jih na vse moóí,
 Da kakor veše plešejo,
 Noge ob kremplje krešejo.
 In vpraša Kurent: »No, kako?
 Je-li dovolj plaóila to?«
 »Dovolj!« bolešno vsi jeóé
 In v meh kar morejo, beŹé.
 Glej, iz mehú pa slednji škrat
 Na svetlo kaŹe svoj podplat.
 In kaj naš Kurent zdaj stori?
 Podkovic brŹ si naredí
 In kremplje vse povije jim,
 Podkovice pribije jim.
 Ko zadnji vrag je podkovan,
 Spodi jih iz mehú na dan.
 Kdo ne bi glasno se smejal,
 Videó to šepavo druhal;
 Ko Kurent pišóe sreóen pot,
 Love za zid se in za plot;
 NoŹice prizdigujejo,
 Bolesti omedljujejo;
 Zdihujejo in se krivé,
 Ko v divjem plesu se vrté.
 A, Kurentu dovolj se zdí,
 Uboge kruljavóke spustí.
 Zapamtili so si pa to,
 Nikdar več ponj jih ni biló.

(Konec.)

Pisma iz slovanskih krajev.

II.

V Krakovu¹⁾, koncem januarja 1890.

 Častiti gospod urednik!
 Rad ustrezam Vaši želji, da bi v Vašem listu poročal Slovencem o novejšem, posebno sedanjem poljskem slovstvu. Znano mi je, da se naše slovstvo tudi v nekaterih slovanskih listih prezira, ali celó napačno ocenjuje. Pa brez stranskih ozirov in namenov hočem imeti pred očmi samo golo resnico. Zato tudi ne potrebuje pismo uvoda. Pisal Vam bodem o vseh važnejših strokah našega slovstva.

Da Vam naslikam obraz, s katerim se kaže naše poljsko slovstvo v današnjem času, začenjam opisovati časnikarstvo, to je, govoril bodem o periodičnih ali takih spisih, ki izhajajo redno ob določenem času. Na ta način Vam bodem mogel po redu črtati vsaj v splošnih potezah splošne smeri ali toke v našem pismenstvu, strani, na katere se deli, namene, katere hoče doseči, in težave, s katerimi se mora boriti.

Težave pač niso majhne: rečem lahko, da z enakimi težavami se nima boriti nobeno slovstvo na svetu. Ker je razdeljena Poljska med Rusijo, Avstrijo in Prusijo, razpada poljska književnost na tri posebne dele, izmed katerih je vsak v drugačnih okoliščinah in ima drugačen delokrog. Naj začnem z največjim delom poljskega naroda, ki je v Rusiji. Za slovstvo je v Rusiji stanje najtežavnejše, zlasti zaradi cenzure (t. j. državnega nadzorovanja in presojevanja). Ta ne dovoljuje nobene svobodnejše besede,

in kar je še hujše, v svojem postopanju se ne drži nobenega stalnega pravila: tako ni dovoljeno pisati v enem kraju, kar je dovoljeno v drugem; ta dan je dovoljeno, drugi dan ni dovoljeno objavljati enake vesti. Vse slovstveno in znanstveno gibanje trpi zaradi te samovolje, časnikarstvo pa najbolj, kakor lahko umevamo. Uredniki ne morejo drugega nego izcerpovati novice iz onih listov, kateri smejo prihajati v Rusijo.*) A ko pošlješ list v cenzuro, vrnejo ti ga vsega prečrtanega, da bi skoro obupal, s čim in kako bi zadelal vrzeli. Nikdo ne more razglašati svojih mislij o kaki uradni naredbi, še manj jo pa smé seveda kakorkoli grajati. Prav tako je nemogoče razkriti kako zlorabo ruskih uradnikov, ki se godé pogostokrat; ni mogoče pisati, kako bi se dalo v javnem življenju kaj preustrojiti; ne smé se pisati o pravem stanju katoličanstva na Ruskem. V teh zadevah je sodba cenzure kaj ostra in zeló rada neugodna.

Na mestu takih spisov ali drugih zanimivih poročil morajo donášati listi poročila o dvorskih svečanostih, o pravoslavniških praznikih, razglašati morajo ob koncu odloke, poslane od vlade: sploh vseskozi se morajo v političnih vprašanjih in upravnih zadevah ravnati po ukazih, dohajajočih od zgoraj.

*) Izmed političnih poljskih listov, izhajajočih v Galiciji, smé prihajati v Rusijo edino uradna »Gazeta Łwowska«.

¹⁾ Ni odveč, da opomnimo: kakor zadnje pismo, tako je tudi nastopno došlo iz označenega kraja, in ni torej podtakneno. Pisatelj mu je odličen veščak v poljskem slovstvu, sotrudnik pri znanstvenem poljskem listu. Pismo je pisano poljski in je tukaj v slovenski jezik preloženo.

Dasi je teh težav mnogo in bi se dalo o njih še veliko več pisati, vendar se množi poljsko časništvo v Rusiji leto za letom in dobiva vedno več čitateljev. Glavni sedež tega gibanja je Varšava. Ako se oziramo na duha, ki veje v teh listih, moramo reči o političnih časopisih, da so gledé na katoliško cerkev in na njene nauke, kakor tudi težnje, dokaj hladni. Naravnost proti cerkvi ne pišejo, a govoré tudi o največjih njenih sovražnikih in o njih delih celó pohvalno (n. pr. o Garibaldiju). Včasih slavé take možé ali spise takih pisateljev (Hugo), katerim se nikakor ne more priznati pohvala. Ti listi nimajo mnogo sočutja s cerkvijo, ki mora na Laškem in na Francoskem mnogo trpeti. A vzrok temu pač ni toliko hudobna volja, kolikor nevednost. Časnikarji mnogokrat niti temeljnih resnic ne umevajo, ali pa si strpljivost gledé na druge vere in nazore razlagajo napačno, ono strpljivost, katera poleg poljske pri-slovice »i Panu Bogu i dyabłu świezecke pali«, t. j. ki i Gospodu Bogu i vragu sveče pali (prižiga).

Treba tudi dostaviti, da imajo veliko vpliva na te liste nedavno krščeni ali tudi nekrščeni judje, ki ravnaajo s slovstvom tako, kakor z denarsko glavnico — donasajočo lep dobiček. Ti bi se nikomur radi ne zamerili in obračajo svoj plašč po vetru.

Najbolje in najtrdneje se držita dobrih in katoliških načel izmed današnjih varšavskih listov »Wiek« in »Słowo«. Tukaj se nahajajo mnogokrat znameniti spisi o raznih inozemskih vprašanjih; o domačih pisati namreč ni lahko. Tu pa tam čitate, da se katoličanom ne godi dobro pod rusko vlado. Moj namen ni pisati o tem: tu zavračam samo napačno misel, kakor bi prihajala taka poročila v druge liste iz poljskih časopisov. To

niti mogoče ni. Največ takih poročil se dobi izvirnih v dunajskem »Vaterland-u« in v pariškem »Monde-u«. Taka poročila prihajajo iz Rusije samo po zasebni poti. Pa omenimo in označimo še nekatere druge liste!

Izvrsten tednik katoliškega duha je: »Przeгляд katolicki«, ki ga je doslej vodil Ks. Novodvorski — sedaj poklican, da vodi škofijo plocko. O političnih stvareh ne piše, toliko bolje pa se borí proti cerkvenim sovražnikom. Zmagovito zavrača nauke pozitivistov in materijalistov in jih sili, da molčé, ali vsaj zmernejše pišejo. Glavna nasprotna lista varšavskih nevercev sta »Głos« in »Przeгляд tygodniowy«. Ta dva imata med omikanci in posebno med mladino mnogo vpliva, kajti šolski pouk v verskih vprašanjih je zeló nedostaten in površen. Torej ni čuda, da se poprijemajo tega, kar ugaja čutnosti, napuhu in goli radovednosti. Prav s tema dvema se spoprime večkrat »P. k.«, zato se pa bojita njegovih opazk in odgovorov kakor perečega ognja. V tem boju ima dobrega zaveznika: tednik »Rola«. Zadnji ima poleg tega še to nalogo, da razkriva počenjanje judov in vseh onih, ki jim pomagajo. Vsakemu je hitro za petami, bodisi mestnemu goljuživemu bankirju, bodisi vaškim krčmarjem. Skrbi, da se ustanové krščanske trgovine po vaseh in malih mestih, nagovarja, da iztrebijo iz krčem gospode jude. Saj je to tudi potrebno, kajti judje spravljajo narod v veliko uboštvo, poleg tega ga pohušujejo in grozno kvarijo. Prejšnja leta je objavljala »Rola« prevode vseh knjig, katere je napisal slavni Drumont proti judom. Tako tudi lahko umevamo, zakaj ima ta list mnogo vnetih pristašev, pa ima tudi mnogo smrtnih sovražnikov.

Poleg teh so še drugi listi, izhajajoči zunaj Varšave 1—2 krat na teden. Jako

številni Poljaki, ki stanujejo v Peterburgu, Moskvi in posebej v globoki Rusiji, čitajo največ v Peterburgu izhajajoči tednik »Kraj«. Ta tednik je doživel sedaj deveti letnik in se razpošilja v okoli 6000 izvodih, kar je za poljski list precéj znatno. Urejevan je skrbno, dopisnike ima v vseh krajih, kjer živé Poljaki, in zato objavlja zanimive novice, kakor noben drug poljski list. Naravnost važni pa so dopisi iz »Ziem slowianskich«. Tako je bila v zadnjem letniku cela vrsta dopisov iz Češke, Moravske, Bolgarije, iz Gradca, Zagreba, Ljubljane (s podpisom Zibar) itd. »Kraj« ima stalen predal za slovstvo z nadpisom »Przegląd literacki«, v katerem nahajamo mnogokrat posnetke in ocene

knjig in listov hrvatskih, slovenskih, čeških i. dr. Verskih vprašanj se ta list navadno ne dotika, ali pa samo toliko, kolikor je treba zaradi takega političnega vprašanja. A bolj se bavi »Kraj« s svojim posebnim vzorom, »panslavizmom — vseslovanstvom«. Vendar bi pa bilo neopravičeno reči, da je ta list sam vseslovansk, kakor tudi ne moremo še sklepati iz nekoliko odločnih katoliških člankov, da je list odločno katolišk.

Tako se nam predstavlja poljsko časnikarstvo v onem delu, ki je pod rusko vlado.

Najbolj potrebni za ta del Poljske bi bili ljudski spisi, ker takih tukaj še ni — znamenje, da ljudstvo še malo čita.

(Dalje.)

Rimske elegije.

I.

V Rimu, 6. februvarja.

opet se pómlad poraja, preraja duhteče se popje,
 Z véj brstecih citron sladek usiplje se vonj.
 Megle se vlažne podé, jasní se sanjavo obnehje,
 Iz pomlájenih prs pesem pastirjev kipí.
 Vračajo v vedre goré se, v očetne goré se sabinske,
 Zvonec se tožno glasi, tiho ubrana svirél.
 Zemlja mladí se, nebó: a Roma ne, večna ne Roma,
 Megla se vlačí nad njó; zimski viharji vršé.
 Tibera kalno v morjé valove poganja tirensko,
 V vrhíh temnécih cipres veter samotno ječí . . .
 Kje ti je, Roma, ponòs, kje tvoja kraljeva je zarja,
 Ki ti obetala je solnce pomlájenih dníj?
 Kaj se pogléd ti mračí in lega na čelo ti megla,
 Megla na čelo in mrak, lega ti bol na srcé?
 Pómlad se drugim poraja, a tebi zamrla je pómlad,
 Zgodaj osúl se ti cvet, zgodaj odpal ti je sad!
 Brazde brez zrnja ležé, rjaví na polju oralo,
 Koče zapušča selján, pròsit gre v déžel solzán.
 Joče ob poti sirota, in glad prhuta po hramih,
 S solzo iz bednih očes mati dojenca pojí.
 Róko je trudno težák povésil, po golem zidovju
 Veter samotno ječí, kroka hripavo gavran! . . .

—č—

Črtice o rokovnjačih.

(Spisal Josip Benkovič.)

(Dalje.)

II.

daj in kje se je začela rokovnjaška družba na Kranjskem, ni mi znano. Vodiški kapelan Ignacij Valenčič poroča leta 1841 kranjskim stanovom, da se rokovnjači ali plajšarji vlačijo že nad dvesto let okoli ter prosijo, kradejo in ropajo. Ta letnica je zelo verjetna zlasti, ako je poročilo Valvasorjevo v »Die Ehre des Herzogthums Krain«, (II. knjiga, stran 119) z našo roparsko družbo v zvezi. Tu poroča naš zgodovinar o nekem Kljukcu, rojenem na Jami poleg Kranja, ki je bil za njegove dobe vodja roparske čete. Načela in dela te čete se popolnoma strinjajo z načeli naših rokovnjačev. Ako je to istina, o čemer ni treba mnogo dvomiti, potem je bil imenovani Kljukec začetnik kranjskih rokovnjačev. Valvasor omenja nadalje neki »red modrecev« (Prudentenorden), ki je bil razširjen po Avstriji in po južni Nemčiji, o katerem misli, da je bil zaveznik kranjskih roparjev; kajti njegovi udje so imeli enak smoter, kakor Kljukčevi pristaši.

Da bode čitatelj sam lahko sodil o razmerju med rokovnjači in temi roparji, čita naj tukaj sam Valvasorjevo poročilo:¹⁾ »In diesem Dorff (Jama) ist der wolbekandte und hieselbst Land-

rüchtige Mann, Namens Klukez, daheim und wohnhaft, welcher vor wenig Jahren eine Diebs-Gesellschaft angeordnet, Zigeiner, verruchte Studenten, nebenst allerley andren verwegenen Kerlen an sich gezogen, und unter seinem Commando geführt, als ein rechter Oberster in Bubenstücken. Sehr viel Leute in Steyer, Kärnten und Cräin hat er betrogen, bestohlen, ausgeplündert; solchem nach hin und wieder überaus-grosse Ungelegenheit gemacht; auch manche artliche und behände Stücklein gepractizirt trutz den spitzfindigst-geschwindesten filous oder Beutelschneidern zu Paris. Man sollte wol von seinen argen Händeln einen gantzen Tractat füllen. Wie sehr man auch diesen General Mausskopff und um die hoch-strickwürdige Gesellschaft der Seckeln-Feger hochverdienten Meister nachgetracht, hat man ihn doch niemals können fangen, sondern sich etliche Jahr umsonst bemühet, indem er unterdessen solche seine schöne Kunst ungehemmt und unverstrickt immerfort getrieben. Dennoch ist ihm vor ein paar Jahren sicher Geleit gegeben, weil er sich gebessert und die Diebs-Rotte verlassen, nachdem er zuvor den Studenten wie auch den Zigeiner erschossen. Denn so bald Einer mehr seyn wollen, als er,

¹⁾ V tej vasi (Jami) je doma in stanuje dobro znani in po deželi zloglasni človek, po imenu Kljukec. Ta je naredil pred nekaj leti tatinsko družbo, zbral okrog sebe cigane, propale študente in vsakovrstne druge drzne pobaline, ter jih vodil pod svojim poveljstvom kot pravi poglavar v vseh zlodejstvih. Veliko ljudij na Štajarskem, Koroškem in Kranjskem je ogoljufal, okradel, oropal; tako je tu in tam napravil ne-

znanske sitnosti; tudi je marsikatero čedno in premeteno hudobijco dognal bolje, kakor najnavihanejši in najurnejši »filous« ali uzmoviči pariški. Napisal bi cele bukve o njegovih početjih. A ujeti ga niso mogli, dasi so se trudili zgrabiti tega generala-volkuha in vodjo časti- in vrvi-vredne družbe žeporezcev. Več let so ga zaman lovili; a on je meni nič, tebi nič počenjal hudobije. Vendar so mu obljubili pred par leti

hat er denselben gleich caput gemacht. Giebt sonst einen trefflichen Wund-Artzt, der nicht nur alle Beinbrüche, sondern auch allerley Fleisch-Wunden und andern Schäden glücklich heilet; ob er gleich weder lesen noch schreiben kann, als der nur ein ungelehrter Bauer ist.«

»Vermutlich ist dieser damals ein fürnehmes Mitglied gewest dess damaligen Prudenten-Ordens (unter welchem ansehnlichem Titel um selbige Zeit sich eine weitläufftige Lavernalische Societät nicht nur an der Donau und dem Loch, sondern auch um den Rhein-Strom und andrer Teutscher Orten ausgebreitet); denn zu der Zeit hörte man von solcher ehrlichen Raben-Gesell-

varnost in življenje, ker se je bil poboljšal in zapustil tatinsko druhal, ustrelivši poprej študenta in cigana. Kakor hitro je namreč kdo hotel biti več nego on, takoj mu je posnel glavo. Sicer je pa dober ranocelnik, ki ne zna samo zlomljene noge, ampak tudi rane na mesu in druga poškodovanja prav spretno lečiti; a ne zna niti čitati, niti pisati kot neuk kmet.

Skoro gotovo je bil on takrat odličen ud tadanjega »reda modrecev ali prudentov«. S tem častnim imenom se je nazivala ob onem času razširjena lavernalska (tatinska) družba, ki se je potikala ne samo ob Donavi in ob Lochu, ampak tudi ob Renu in v drugih nemških krajih. Takrat so pripovedovali o teh poštenjaskih kromarskih družbah, kakor tudi o njih pravih mnogo čudnih rečij. Imeli so določeno število let za poskušnjo in nauk, morali so se povzdigniti od ene stopinje tatinske spretnosti in zvižanosti do druge, da so jih potem njihovi mojstri, glavarji, načelniki in profesorji ropoznanstva v teh hudih šolah spoznali za izučene mojstre, ki zaslužijo »stopnjo« v uzmoviški visoki šoli in pa stolico mojstra za prebadanje grl; seveda take morejo tudi častno promovirati (povišati) na vislice.

Med preskušnjami je bila tudi ta, da so se morali dati od enega izmed krdela, ki je bil na mestu rabeljna, ob določenem času v letu trpinčiti in na tezalnici mučiti. Zakaj dokler ni znal pretrpeti treh natezovanj zaporedoma, niso ga imeli za vrednega ali zmožnega svojih naj-

schafft, wie auch von ihren Regeln und Statuten viel seltsames Dings. Sie hatten ihre gewisse Probier- und Lehr-Jahre, mussten von einer Stafel diebischer Behändigkeit und Arglist durch Ablegung mancher Prob-Stücke zur andren sich erhöhen, biss sie von ihren Meistern, Hauptleuten, Vorgehern und professoribus nequitiae in dieser Laster-Schulen für vollkommene und wol ausgelernete Meister, die einen Gradum in ihrer Diebs-Academie (wie auch auf der Catheder dess Meister Gurgel-Heffters) meritirten, könnten erkläret und dermaleins mit allen Ehren zum Galgen promovirt werden.«

»Zu ihren Proben gehörte neben andern auch dieses, dass sie von Einem

večjih skrivnostij. Zato so imeli z nekaterimi iz te vrle družbe, katere so zgrabili in nategnili, prav dosti opraviti, predno so jih prisilili izpovedati svoje hudobije. Trikrat so pretrpeli muke in niso hoteli nikakor ničesar povedati, dokler ni Bog vsled izpovedbe drugih tovarišev, katere so tudi prijeli, ali pa vsled velike in smrtno nevarne slabosti premagal srca in ust, da so naposled vse povedali.

Izmed pravih četovodij in načelnikov teh zlodejev so dobili redkokdaj katerega, zakaj vsled zveze s satanom so bili nevidni in varni pred napadniki. Ne vem, ali je ta kranjski kmet z enako peklenko pomočjo vselej ušel pred zasledujočo pravico. Vendar je navzlic vsej hudobiji bilo na njem pač še nekaj dobrega, da so se mu naposled odprle oči, in je dobil pomiloščenje; sicer se začenja pokora takih pajdašev navadno v luknji ali pa pod vešali. Ker je umeval dobro lečiti, ker je sam obljubil, da popusti tako življenje, in pa ker je bilo nevarno za marsikakega gospodarja in potnika, ako bi ga bili pritirali do kakega obupnega sklepa in mu odrekli odpuščenje, to je pač napotilo oblastnijo, da mu je odpustila. Seveda hode njegov konec pričal najbolje, ali se je res poboljšal. Taki ljudje so znali mnogokrat kot deželni nadzorniki izvrševati neka vražja dela; na videz pa so se vedli pošteno in hudobijo zakrivali, da bode le čas mogel o tem prav soditi. Temu tudi mi prepuščamo še druge stvari enake vrste.

unter ihrem Haufen, der dess Henckers Stelle vorstellte, zu gewissen Zeiten dess Jahrs sich mussten foltern und peinigen lassen. Denn so lang er noch nicht drey Folter-Züge nacheinander ausstehen kunnte, hielten sie ihn annoch ihrer grössesten Geheimnisse und Künste nicht würdig noch fähig genug. Daher man auch mit etlichen, so aus dieser saubren Zunfft ergriffen und aufgeknüpft worden, eben genug zuschaffen gefunden, sie zur Bekenntniss zu bringen; sintemal sie die Marter drey Mal ausgestanden, und durchaus nicht gestehen wollen, biss entweder Gott durch die gerichtliche Aussage anderer ihres gleichen, die man gleichfalls eingezogen hatte, oder auch durch eine grosse und sterbens-besorgliche Leibes-Schwachheit ihnen Mut und Mund gebrochen, und die Bekenntniss endlich also abgenöthiget.«

»Der rechten Rotten-Meister und Anführer aber dieser Belials-Buben hat man selten Einen bekommen können, weil ihre mit dem Satan gemachte Bündniss sie unsichtbar und unergreiflich gemacht. Ob nun dieser Cräinerischer Bauer nicht mit gleichverfluchter Hülfe der nachsetzenden Justitz allemal entkommen sey, stehet dahin. Es ist doch gleichwol viel und vielleicht bey so vieler Bossheit noch was Gutes an ihm erfunden, dass ihm endlich die Augen zur Bekehrung aufgegangen, und er wiederum Lands-Huldigung erlanget hat; angesehen sonst solcher Gesellen Busse gemeiniglich nur erst im Diebs-Loch anhebt, und mit dem Hencker-Strick herbeygezogen wird. Sein guter Verstand auf die Artzney samt der freywilligen Erbietung von einem solchen Schand-Leben abzulassen, und dann auch die Gefahr, welche mancher guter Haus-Vater oder

reisender Mensch von seinem desperaten Entschluss noch zu besorgen gehabt, so man ihm die Erlassung der Straffe versaget hätte, hat die Obrigkeit zur Verzeihung bewogen. Wiewol das Ende seine Aufrichtigkeit am besten und gewissesten muss versichern. In Betrachtung, dass solche Leute als Land-Profossen und dergleichen nicht selten einige Striche und Künstlein unter einem guten Schein oder in der Verschwiegenheit zu verbergen wissen, wovon dissfalls die Zeit am besten wird urtheilen. Derselben wollen auch wir die weitere Erfolgungen in dieser Materi überlassen« etc.

Dalje piše Valvasor o Ihanu, vasi pri Moravčah (II. kn., str. 120.): »Daher es unter diesen Leuten (okrog Ihana) die meiste Beutelschneider und Taschen-Purgirer setzet, auch sowol Weiber und Kinder als Männer solches behänden Handwercks sich befleissigen.«

Iz vsega tega moremo sklepati, da so bili Kljukec in njegovi tovariši pravi predniki naših rokovnjačev in del one velikanske roparske zadruge, ki se je klatila po gozdih ob reki Donavi in se nazivala »Prudentenorden.«¹⁾ To misel podpira tudi resnica, da je bilo med slovenskimi rokovnjači jako veliko Nemcev, Italijanov, Madjarov, Hrvatov ter deloma tudi Čehov. O raznovrstnosti njih narodnosti nam je najboljša priča rokovnjaški jezik.

Ako je temu tako, ni nam treba iskati izvira te zloglasne družbe v naši domovini, temveč tam gori kje na obalih mogočne Donave. Kranjska dežela je imela le to nesrečo, da je bila nekako naravno središče v oblasti rokovnjačev. Zato jej je bilo toliko trpeti pred to zalego.

¹⁾ Povest o Kljukcu še živi med narodom. Primeri: »Kljukova smrt«, zložil Mirko v »Slovanu« 1887 in humoristična povest »Lažnivi Kljukec.«

Slovenski rokovnjači, pomešani z drugimi, so bili razširjeni po Kranjskem, Primorskem, Furlanskem, Koroškem, južnem Štajarskem ter v Hrvatiji; torej je bilo Kranjsko prav na sredi.

Ker se hudodelstvo vedno boji svetlobe in poštene človeške družbe, zato so bili veliki gozdi in temne goščave najboljša prebivališča in zavetja tem roparjem. Pripravnejših krajev za ta namen pa na Kranjskem ni bilo treba iskati drugje kakor v kamniških planinah.

V dolgi bistriški dolini se širijo velikanske gošče od Stranj, eno uro nad Kamnikom, tje do vrha planin in na oni strani do Solčave in še dalje. Tukaj imajo kamniški meščanje že več stoletij svoje gozdove, katere sicer vsako leto izsekavajo, a lesa jim ne zmanjka. Ko posekajo vse po vrsti, premine že

toliko let, da je na prvih mestih lesovje že zopet pripravljeno za podiranje. Tako gre delo v neprestanem krogu. V tej samoti so oddaljene divjine, kamor včasih, ko gozdov še niso čuvali tako skrbno, več desetletij ni stopila poštena človeška noga. Te gošče so bile dom rokovnjačev. Tu, kjer so se zarejale le divje zveri: voleje, medvedje, divji mrjasci, jeleni, orli itd., zarejal se je tudi — izvrž človeštva. Tu se je pajdašil z zverjadjo zavrženi izrod — ni čuda, da se je i sam popolno pozveril. Saj mladi zarod ni čul drugega kakor tuljenje in cviljenje divjih gozdnih prebivalcev ter surove pogovore starih roparjev. Kdor pa je pozneje zabredel v to družbo, ume se, da je že davno zamoril svojo vest in vsa blaga čustva svojega srca. (Dalje.)

Nekaj porabnih mislij o slovenščini v govoru in v pismu.

(Piše *France S. Lekše.*)

(Dalje.)

Sploh dela slovenski glagol še vedno preglavico nekaterim slovenskim piscem, pisavcem in dopisnikom, da ne rečem celó pisateljem. Naj si vedó poslednji razločevati dovršnike in nedovršnike, vendar jim kazé pisavo nekateri nepravilno tvorjeni glagoli VI. vrste. Kakovšen *kaznovati*, *opazovati*, *nadomestovati*, *zadostovati* in kako se že imenujejo vsi ti *ovati*, ima na vesti skoro vsak slovenski pisatelj, kateri nam je sicer vzgled slovenske pisave. In temu se tudi ne čudimo, če pomislimo, kako nedostatna so pravila o tej reči po naših slovnica in kako pogrešno pisane besede se sprejemajo celó v naše besednjake. In če sta človeku ta vira motna, kje pa hoče potem

zajemati čistega znanja! In kar ni prišlo pri nas od neke strani — že itak ne more dobro biti. Inače ne bi se preziralo rečij dokazanih in še vedno po starem kopitu pisalo in govorilo in učilo po slovnica, po šolah po nedokazanih izrekih nekih profesorjev. — Ako hočemo do edinstvene pisave in splošnega enakega izrekanja priti, ne smemo zapirati očíj resnici, »ker sicer ni koristnega napredka«. Že pred desetimi leti je pisal Levstik ¹⁾: »Kazníti, —ím, kaznjevati, njújem vb. štrafati; strafen«. Naši časniki pa le še vedno pisarijo *kaznovati*, katera hiba se je vtihotapila tudi v naj-

¹⁾ Nauk slovenskim županom. Fr. Levstik. V Ljubljani. 1880. Str. 172.

novejši besednjak.¹⁾ Pri nas se skoro le *kaznovati* govori in piše, kakor ne bi imela slovenščina tudi glagola *kazniti*, *kaznim*. Levstikov *kaznjevati* je boljši od *kaznovati*, katera oblika je popolnoma pogrešna. Vendar ne zdi mi se tudi *kaznjevati* popolnoma prav tvorjen glagol VI. vrste od glagola IV. vrste »kazniti«. Zakaj kadar glagoli IV. vrste prehajajo v VI. vrsto, mekšajo se vsi soglasniki kakor v deležniku trpno - preteklem. Vrstni samoglasnik »i« ne more izginiti brez sledú. Dodamo-li deblu glagola IV. vrste *kazni* nedoločnikovo osnovo VI. vrste *ova* za mehкими soglasniki *eva*, dobimo najprej *kazni-ovati*, *kazni-evati* in potem po znanih slovniških²⁾ pravilih *kaznjevati*, *kažnjevati*. Po istih zakonih moramo tudi pisati

3. „*Pojasniti, pojašnjevati, pojašnjevanje*“. Kdor piše *kaznjevati*, mora tudi pisati *pojasnjevati*, *kosnja*, *voznja*. — *Opaziti, opaževati, opažati, opaževanje*. *Zadostiti, zadoščati, zadoščevanje, zadoščenje*. Tudi po najnovejših katekizmih šopiri se še hiba *zadostovanje*. *Namestiti, nameščati, nameščevati, nameščevanje*. »Nadomestiti« je poznejega vira, ker Dalmatin piše *namestiti* n. pr. »de bi . . . fami morali . . . dopolniti inu namejstiti.« Predgovor.

4. „*Čaščen*“. Ko sem enkrat v nekem govoru rabil obliko »čaščen«, oglasil se je kar po dokončanem govoru kritik, češ »čaščen je hiba! Prav je »časten« ali pa »češčen«. In nekako tako piše tudi v najnovejši slovnici g. dr. Jakob Sket³⁾ . . . »časti-ti (česti-ti), češčen (v molitvi) sicer častèn«. Vendar je poslednja oblika napačna po zakonih slovniških, kakor smo rekli pod 2. o glagolih IV. vrste. Rečena napaka se je še le poznej vrnila v naše knjige. Dalmatin ne piše tako, ampak *čaščen* n. pr. »h' Tretjemu . . . de bo nyh Ozha v Nebefsih zhašzhen.« Predgovor. »Katerimu famimu edinimu

pravimu Bogu bodi hvala inu zhast . . . zhašzhenje« . . . Ibid. »Potehmal ker je letu Boshja vola, de ima on od vseh jesikou spoznan . . . zhašzhen inu hvalen biti.« Ibid. »Inu on je vuzhil v' nyh Shulah, inu je bil od vseh zhašzhen.« Luka 4. Primeri tudi Jan. 11. Sirah 24. 46. itd. Tobija 8. Potemtakem je le *čaščenje*, *češčenje*, *onečaščenje* in *čaščen* prav, ne pa »sicer častèn« in »častenje, čestenje«, kakor navadno beremo.

5. „*Maša, maševati, mašni*.“ »Nekaterniki pri Slovencih« pišejo, menda le nasprotujoč knjižni edinosti: »meša, den, pesji«. In s tem izrečno neki štajarski list »meša« že po drugodi splošno pisavo: *maša*, *dan*, *pasji*. Tako govore nam pisni knjižni spomeniki XVI. stoletja, in za to govori tudi poznejših pisateljev pisava n. pr. Dalmatin. »Kakór današhni dan vekfhi dejl ludy hozhe v' nebu priti, fkusi Rumanje inu . . . Mafhe, Vigilie . . .« Predgovor. »Inu fkusi tak Mašhni offer« ibd., . . . »ker fe is lete fvete vezherje ftury en Mašhni offer« ibd., »kir mašho dershy« ibd. »Raunu kakór v' Papešhtvi filnu Mašhujo«. Osea III. ad marg. Cfr. List do Tita. Dokazavši, da je pismeno prav po slovensko edino le *maša*, ménimo, da se ne sme več sprejeti oblike »meša« v slovarje, niti je rabiti v pismu. Zakaj »meša, den« je le prav dijalektično, ne pa pismeno, knjižno. Pri tej besedi moram omeniti tudi neke nemčizne. Sliši se pogostokrat, pa tudi ne redkokrat čita, n. pr. »maša je ven«; »mašo bere, mašo je bral, mašo brati«. To so germanizmi, t. j. nemška govorica: »die Messe ist aus, Messe lesen«. In kolikokrat lahko slišiš rečene nemčizne! Ne redkokrat slišal sem: »Gospod N. bere mašo pri čč. oo. frančiškanih« itd., namestu: »G. N. mašuje pri č. . . .« Že pred sto leti je pisal Gutschmann¹⁾ »Messe lesen, halten, mefhuvati«. Mesto »maša je ven«, pa rečemo po slovensko »maša je končana«. Takisto so tudi germanizmi: »Šola je ven; zima je proč« in podobno sestavljene besede. Namestu: »Šola je nehala, zima je prešla«.

¹⁾ Deutsch-slovenisches Handwörterbuch. A. Bartel etc. Klagenfurt 1888. Str. 655.

²⁾ A. Janežiča slovenska slovnica . . . priredil in predelal dr. Jakob Sket. V Celovcu 1889. Str. 8, 10, §. 23., in Slovenska slovnica, spisal A. Janežič; 1868, str. 17, §. 19. Potem Šumanova slovnica po Miklosičevi primerjalni, 1882, str. 72 a.

³⁾ Ibid. str. 86.

¹⁾ Deutsch-Windisches Wörterbuch. Oswald Gutschmann. Klagenfurt 1789.

6. „*Evangelij, -a*.“ Ne »odobrujemo, da pisatelj piše evangelje, a v srednjem spolu«¹⁾ ker je neosnovana oblika v slovenščini »evangelje«. Kolikor je meni znano, govorica ljudstva je le za *evangelij*, za možki spol. In tako pišejo navadno sedaj²⁾, kakor so tudi pisali v začetku naše književnosti n. pr. Dalmatin: »... taku je nam Boshji Syn, Jesus Criftus en drugi vuk, slafti, fvoj fveti Evangelij...« Predgovor. »Evangelij je ena Gerzhka beffediza...« ibd. »Satu je tudi leta vuk S. Evangelia« ibd. »Sv. Marka Evangelia končez.« »Evangelij Skvsi S. Lukesha sapiffan«, »inu je predigoval inu osnanjoval ta Evangelij od...« Luka 8. Ne mešajmo torej stare pisave! Fonetika XVI. stoletja bodi podlaga naši pisavi, katera je zgodovinska, kakor smo pokazali že v tem listu.³⁾ In to ostane dokazano, dokler se ne more ovreči. In ker je temu tako, moramo se tudi ravnati po zgodovinskega pravopisa pravilih. Potemtakem tudi pisati treba:

7. „*Vše*“ in ne »uže«, kakor se bojda tudi nekje govori, niti »že«.⁴⁾ Zakaj naš pravopis je le za obliko *vše*, katere so se tudi poprijeli nekateri, ki so poprej pisali uže.⁵⁾ V Dalmatinu beremo: »Taku bi jeft vfaj vshe leshal.« Job 3. »Sakaj ti fi vshe moje hojenje sefhtil« ibd. 14. »Taku poslufhajte vshe Gospodnio beffedo.« Jezaia 28. »Kadar je pak Jonatas vidil, de je bil vshe zhas dobil.« I. Makab. 12. »Kadar je vshe veliku

Folka bilu vkup prifhlu.« Luk. 8. Cfr. 24. ibd. »Kadar je pak vshe pul Prasnika bilu minilu.« Jan. 7. Za obliko *vše* je tudi ribniško in kajkavsko *vre*. Cfr. I. Mos. bukv. 29. 30. 41.

8. „*Domov*.“ Za nemško »nach Hause« ima Slovenec po knjigah, časopisih, slovnica¹⁾, besednjakih²⁾ in tudi v govoru tri oblike, kolikor je meni znano. Namreč »domov«, »domú«, »domo«. Od teh je samo prva prava, drugi dve ste napačni, ne vredni za književanje, ampak, da se odpravite iz knjig. O tem piše veleučeni o. St. Škrabec: »Kedor piše domu, bi z enako pravico pisal tudi bogu nam. bogov.«³⁾ V obliki »domú« je namreč *u* skrčen *úv* za *ov* po Dolenjskem in Gorenjskem, sicer bi se pri Dolenjcih izgovarjal *ü*. »Domo«, katero obliko ima Danjko⁴⁾, je pa *o* skrčen *ov*. Notranjci govorijo »damúv«, po Posavinji sploh »damov«. V rogaški okolici je doma oblika »domou«, kakor nam kaže narodne⁵⁾ pesmi kitica: »Jedi, jedi mož domou — Najno dete sladko spi.« Takisto piše tudi Dalmatin: »Pérgudilu fe je pak, de je ona eno mlado Koso domou bila pèrnefla.« Tobias 2. »Kadar je domou bil prifhál« ibd. »inu fta fe obadva plakala, de nyu Syn nej ob poštaulenim zhaffu supet domou prifhál« 10 ibd. Primeri tudi Sirah 49. Baruh 1. Luk. 1. 2. Jan. 7. v isti bibliji in pa staroslov. *domovъ*, *domovi*, malor. *domiv*, ruski *domoi*, (reci *damói*), češki *domů*, kar vse priča, da je oblika *domú* popolnoma napačna, in se ima iztrebiti iz slovenskega jezika. (Dalje.)

¹⁾ Glej »Dom in Svet« 1890, št. 1, str. 30.

²⁾ Primeri te besede pisavo v Letopisih Matičnih.

³⁾ Glej »Recimo katero o našem pravorečju« v »Dom in Svet«-u 1888.

⁴⁾ Priznavamo radi razloge g. pisatelja, in zdi se nam prav pisati *vše*. Zakaj pišemo v listu *že*, ni treba praviti. Tudi ne kaže premijati pisave med letom. Ravnali se bomo po načelu: Omnia probate; quod bonum est, tenete. Uredn.

⁵⁾ Na pr. »Vrtec«.

¹⁾ Cfr. str. 139. Slovenska slovnica. Šuman. 1884.

²⁾ Cfr. Deutsch-slovenisches Handwörterbuch. Klagenfurt 1889. Pag. 305.

³⁾ Cvetje. VII. 3.

⁴⁾ Listi in Evangelji. Peter Dainko. Radgona 1826. Luk. 15, 1—10, 5. in Lehrbuch der Wind. Sprache. Grätz 1824, str. 283.

⁵⁾ Slovenski Glasnik 1864 str. 159.

Čutno predstavljanje pa mišljenje in zakoni mišljenja.

(Modroslovna razprava. Piše dr. Ivan Svetina.)

(Dalje.)

Prvi pojav našega notranjega ali duševnega življenja je čutno zaznavanje (sinnliche Wahrnehmung). To nastane največkrat s posredovanjem naših čutil, vselej pa s posredovanjem čutnic ali čutnih živcev in živčnega središča, namreč možgan. Kadar kak zunanji predmet vpliva na naša čutila ali neposredno na čutni živec, takrat nastane v živčevju nekaka prememba, fizikalna ali kemijska, na vsak način neko gibanje v kakoršnikoli obliki. Zunanji predmet — pravimo — je čutni živec razdražil. Živec prevodi potem ta zunanji vtisek ali mik do možganov, v možganih pa se ta do sedaj čisto mehanski pojav, to tvarinsko gibanje, na nam nerazumljiv način spremeni v bistveno drugačen pojav: učini namreč neko premembo našega duševnega stanja. Te premembe se neposredno zavedamo, in to zavest ali novi dušni stan, katerega se zavedamo, imenujemo zaznavo, in sicer čutno zaznavo, ker je nastala s posredovanjem naših čutil ali vsaj čutnih živcev.

Čutna zaznava je torej dušno stanje, ki nastane in nam pride v zavest s posredovanjem naših čutil ali vsaj čutnih živcev.

Ako se n. pr. dotaknem z roko vroče peči, razdraži toplota tipalne živce; to razdraženost ali ta mik prevodi čutni živec do možgan, in ko se je to zgodilo, nastane v duši čutna zaznava, ki jo v tem slučaju imenujemo občutek¹⁾ toplote. — Ali v bližnjem zvoniku zazvoni. Zvónovi tresljaji učinijo valovito zračno gibanje, ki se širi na vse strani; ko pride do mojega ušesa, strese se

mi ušesni bobnič, to tresenje prenesó koščice srednjega ušesa v notranje uho, kjer se slednjič zganejo in zagibljejo nekateri konci slušnega živca. Živec prevodi kakor električna žica to gibanje v možgane. Tu pa je konec vsega tega tvarinskega pojava, in zdaj nastane bistveno drugačen pojav, ki ni več tvarinsko gibanje, ampak nekaj, česar se v svoji notranjosti, v svoji duši zavedam: slišim namreč glas, in to je čutna zaznava. — Naj navedem še tretji vzgled, v katerem zunanjega vtiska ne vsprejme čutilo, ampak se razdraži neposredno čutni živec. Ako me zob boli, tedaj je ta občutek bolečine tudi čutna zaznava, ki je nastala tako, da se je na kakoršen koli, včasih nam neznan način razdražil čutni živec, ki se končuje v zobu. Ako mi zobozdravnik ta živec umori, potem me zob ne boli več.

Čutno zaznavo imam tako dolgo, dokler zunanji predmet vpliva na čutilo ali na čutni živec. Ko preneha ta vpliv, preneha tudi čutna zaznava. Ako ogledujem kako drevo, imam čutno zaznavo. Ko pa oko zaprem, ali se obrnem v stran, da mi svetlobni žarki od drevesa več ne prihajajo v oko, preneha tudi čutna zaznava; drevesa ne vidim več. Ali ko zvon preneha zvoniti, ne slišim več njegovega glasú. In ko se mi razdraženi zobni živec umiri, preneha bolečina.

Vendar pa nas izkušnja uči, da to, kar smo s pomočjo čutil ali čutnih živcev zaznali, ne izgine popolnoma in za vselej iz naše duše, ko preneha zunanji vtisek ali mik. Ako sem si pazljivo ogledal kakega človeka, pred očmi mi je njegova podoba tudi potem, ko ga več ne vidim.

¹⁾ Vrli naš gospod pisatelj imenuje tu občutek ono stanje, katero imenuje sicer čutno zaznavo. V tem se vjema popolnoma z »Dušeslovjem« urednikovim. Razložek je le ta, da imenujem jaz ono stanje dosledno občute in občutke, kakor je Cigale v »Zn. term.« predlagal. Beseda »zaznava« je splošnejša, nego je občutek,

zato se lahko reče: občutek = čutna zaznava. Prav zaradi tega nečemo preminjati gospodu pisatelju izrazov, kakor tudi sploh drugim ne, da se kaže v listu tudi posebnost vsakega pisatelja — poleg potrebne enojnosti. A kjer bode treba, dodajal bodem opazke, da se ne bode motil čitatelj.

To podobo imenujemo predstavo. Kar smo enkrat ali večkrat videli, to si potem lahko predstavljamo, ne da bi morali isto neposredno zopet videti. Tako si lahko tudi precēj živo predstavljam, kako se glasé zvonovi domače cerkve, ako bivam tudi daleč od doma. Tudi imam predstavo onega neprijetnega dušnega stanja, ki ga imenujemo zobobol, ako me tudi sedaj zob prav nič ne boli.

Predstava je torej nekak sled čutne zaznave, ki ostane v naši duši, ko preneha ono delovanje čutila in čutnih živcev, ki je povzročilo zaznavo.

Razumeva se, da si tega sledú ne smemo misliti stvarinskega, ker je duša netvarinska, ampak to je-le zmožnost naše duše, da si more isto dušno stanje, ki je prvič nastalo s posredovanjem čutil in čutnih živcev, v zavesti bolj ali manj živo obnoviti, ne da bi bilo zopet potreba razdražiti živcev.

Iz te razlage je tudi razvidno, da si moremo le to predstavljati, kar smo prej čutno zaznavali. Nadčutnih predmetov, kakor Boga, duše, kake sile, vzroka itd. ne moremo si predstavljati, pač pa si moremo vse to misliti, kakor bomo videli pozneje.

Izkušnja nas dalje uči, da predstave v naši duši niso neizpremenljive, dasi eden in isti predmet predstavljamo sedaj bolj, sedaj zopet manj živo, in da se včasih zdi, kakor bi kaka predstava popolnoma izginila iz duše. V enem in istem trenutku moremo le malo predstav imeti popolnoma jasno v svoji zavesti. Ko pridejo v zavest druge predstave ali sploh nove zaznave, morajo se prejšnje umakniti nekako v ozadje¹⁾, kjer tako oslabé, da se jih skoraj nič ali popolnoma nič ne zavedamo. Toda ob ugodni priliki se nam utegnejo zopet v obilnem številu in prav živo obnoviti v zavesti. Tako se n. pr. godi učencu, ki je prišel s počitnic zopet v šolo. Vse

one predstave, ki so mu v počitniški dobi napolnjevale dušo in zavest, morajo so umakniti novim zaznavam in predstavam v novi družbi in med šolskimi knjigami. Naj pa nekaj tednov po začetku šole tega učenca obiše znanec od doma, kako mu bodo tedaj silile v zavest raznovrstne predstave s počitnic! Koliko bo imel vprašati svojega obiskovalca, kako je s to ali ono zadevo doma!

Izkušnja nas torej uči, da nam predstave izginjajo iz zavesti, a se zopet povračajo. To povračevanje imenujejo dušeslovci obnavljanje ali obnovo predstav (Reproduction der Vorstellungen). Tudi navaja dušeslovje zakone, po katerih se godi ta obnova. Ti zakoni se ne ozirajo na človeško voljo, katera more obnoviti v zavesti to ali ono predstavo tako, kakor človek sam hoče: ampak ozirajo se le na one lastnosti, katere imajo nekatere predstave same po sebi, tako da vsled teh lastnostij že same — brez naše volje — obnavljajo druge predstave, kakor smo to videli v prejšnjem vzgledu; tu je bil obisk domačega znanca vzrok, da so se v učenčevi duši druga za drugo obnavljale različne predstave iz počitniške dobe. Dušeslovje imenuje te zakone: zakone obnove ali tudi združevanja predstav (Reproductions- oder Assoziationsgesetze), in sicer poslednje zato, ker imajo nekatere predstave ali tudi zaznave to lastnost, da se z njimi rade združujejo tudi druge predstave; ako je ena v zavesti, obnovi se kar sama po sebi tudi druga. Ako si n. pr. predstavljam domačo hišo, pride mi nehoté v zavest tudi predstava stare hruške, ki stoji blizu hišnih vrat; tej se pridruži tudi predstava njenega sladkega sadú in morda še mnogo drugih mičnih predstav iz otročjih let.

Po zakonih združevanja predstav nastaja živahno gibanje v naši duši, v naši zavesti. Ali h krati, ali zaporedoma nam prihaja v zavest cela množica posameznih predstav, ki se družijo v večje celote: skupine ali vrste. Predstavljam si n. pr. učenca sedečega v šoli, in h krati mi je pred dušnimi očmi celi razred, kakor sem ga že večkrat v resnici gledal

¹⁾ Čitatelju skoro ni treba razkladati natančneje, da takih in enakih stavkov, ki govoré o duševnih pojavih, kakor bi bili čutni predmeti gibajoči in delujoči, ne smemo umevati v pravem, ampak v prenesenem pomenu. Predstave se ne pomikajo, a nam se zdi tako.

pred sabo. Ali predstavljam si začetek znane melodije, in nehoté se vsa melodija lepo po vrsti obnovi v moji zvesti. A še nekaj čudnejšega in zanimivejšega se dogaja. Včasih se združujejo v celote take predstave, ki izvirajo iz popolnoma ločenih zaznav, in tako se narejajo v zavesti navidezno nove skupine: predstavljamo si marsikaj, česar nikdar nismo in morda ne bomo doživeli tako, kakor si predstavljamo. Popotnik n. pr., hodeč po tuji zemlji, občuduje tukaj krasno palačo, na drugem kraju mu ugaja lep vrt in zopet drugod

se razveseljuje v prijetni družbi. Zvečer truden zaspí in v sanjah se mu zdí, da občudovana palača stoji v sredi onega vrta, v palači pa je zbrana ista vesela družba, ki prepeva morda znane pesmi, katere je slišal le v svoji domovini. Tako se mu je v duši ustvarila predstava, katere posamezni deli izvirajo sicer iz istinitih zaznav, a v svoji celoti je nekaj novega, česar v resnici ni doživel. Tako predstavljanje imenujemo domišljjevanje, in dušno zmožnost, kateri to pridevamo, domišljijo ali fantazijo. (Dalje.)

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Knjige „družbe sv. Mohora“ za leto 1889.

(Konec.)

„Občna zgodovina za slovensko ljudstvo“. Spisal Josip Starè, kr. profesor višje realke v Zagrebu. Izdala in založila družba sv. Mohora v Celovcu. XIII. snopič str. 160.

Gospod pisatelj nadaljuje v imenovanem 160 strani obsegajočem enopiču (str. 81—240) veliki prevrat francoski in njegove posledice za Francijo in druge dežele v Evropi, Ameriki, Afriki in Aziji; začenja občno zgodovino svojo pri Longwy, trdnjavi francoski (str. 81), in jo konča pri Nikolaju I. carju ruskem (1825—1855) (str. 239—240).

Naj omenim na kratko vsebino tega snopiča.

Ko so po prevratu umorili kralja Ludovika XVII., nakopali so si Francozi mnogo sovražnikov na glavo. Štirikrat so sklenili vladarji evropski zavezo zoper Francijo. A Napoleon in njegovi generali so premagali vse nasprotnike po Evropi, Afriki in Aziji. Vkljub vsem naporom in velikanskim žrtvam vladarjev in narodov ustanovilo se je cesarstvo francosko dné 2. decembra 1804, dočim je tedanji rimsko-nemški cesar Franc I. odložil krono cesarja nemškega (l. 1806) in se od leta 1804 nazival »cesar avstrijski.«

Bojna sreča, ki je Napoleona do sedaj spremljevala po bojiščih evropskih, — egipčanskih in

sirskih, zapustila ga je na nepreglednih planjavah ruskih (1812). A še le leto pozneje (1813 od 16. do 19. oktobra) je naredila bitev na Lipskem polju za vselej konec skoro nepremagljivi moči in slavi njegovi. Napoleon je moral iti v prognanstvo na otok Št. Heleno (1815). A vladarski shod na Dunaju (1814/15) uredil je po prekuciji in neštevilnih bojih razrušene razmere evropske iz nova, in kmalu nato se je sklenila med cesarjem ruskim in avstrijskim in kraljem pruskim takozvana »sveta zaveza« v Parizu, dné 26. sept. 1815 za ohranitev miru in starega reda.

Nova dōba je napočila za svet. Prekucijski duh francoski je rodil svobodoumno gibanje po Evropi in daljni Ameriki. Novi boji so nastali in nove prekucije v Španiji in Italiji, v Franciji, Belgiji in Švici; na zapadu onstran atlanskega oceana so se ustanovile iz pokrajin portugalskih in španskih nove neodvisne države. Stari red, za katerega sta na vso moč delala ruski car Aleksander I. in knez Metternich, vodja politike evropske, ni se mogel ohraniti, sveta zaveza ni imela zaželenega uspeha, kajti po prekuciji francoski se je probudil svet in probujenje njegovo korakalo je dalje in dalje.

Gospod pisatelj je ločil po osodepolnem letu 1815 dobro predelano tvarino v dve dōbi ter nam narisal priprostim, lahkoumevnim jezikom in mirnim peresom življenje zgodovinsko zadnjih let 18. in prvih 19. stoletja. Obrnil je vso pozornost na važnejše čine in dogodke, podavši čitatelju njih prave vzroke in nasledke in na-

ravno medsebojno razmerje. Pisal je po možnosti tako, kakor so se dejanja vršila, kakor so osebe zgodovinske živele in delovale na pozorišču svetovnem; bistvene stvari je premotrel obširneje in natančneje ter jim dostavil večinoma kraj in čas, kje in kdaj so se godile ali vršile, — a manj bistvene je zamolčal ali navedel le površno.

Omeniti se tudi mora, da imen krajepisnih in zgodovinskih ni slovenil brez potrebe.

Pregledno sestavljena knjižica dela — izvzemši nekatere neznatne pege slovnične in druge majhne nedostatkosti — prijeten vtis na čitatelje, katerim se more brez skrbi, osobito učeči se mladini, priporočati v zabavo in pouk.

Jos. J.

„Fizika ali nauk o prirodi“ s posebnim ozirom na potrebe kmetskega stanu. Spisal Henrik Schreiner, c. kr. profesor. I. knjiga. O toploti, magnetizmu in elektriki z ozirom na vremenske prikazni, s slikami. Izdala in založila družba sv. Mohorja v Celovcu. 1889. Natisnila tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu. 8°. 188 str.

Z velikim zanimanjem smo vzeli v roke I. zvezek »Fizike«, ki jo je Mohorjeva družba namenila svojim udom. Popularno in v pravih mejah pisana knjiga o prirodi in o njenih pojavih, o njenem čudovitem dejanju in nehanju, je pač predmet, s katerim morajo biti zadovoljni najširši krogi družbenih prijateljev. Strokovno izobraženi čitatelj seže ravno tako rad po taki, dobro pisani knjigi, kakor velika množica priprostih seljakov, ki sedajo ob nedeljah in praznikih za mizo, da iz Mohorjevih knjig zajemajo duševne hrane in omike. Pogled v skrivnostno delavnico prirode blaži um in srce ter tudi ljubezen do Boga, od katerega so zavisni ti nebrojni pojavi, poleg tega pa donša dokaj koristi za navadno življenje, ki je dandanes v tesni zvezi z mnogoštevilnimi iznajdbami na polju prirodopisne vede — vzroka tedaj dovolj, da smo veselo pozdravili sklep družbe sv. Mohorja, izdajati v letnih snopičih »knjigo prirode«.

O razdelitvi tvarine nas poučuje že naslov. Samó to bi še dodali, da se nahaja na prvem mestu tudi nauk o telesih in njihovih občnih svojstvih, kar je pač treba, ako hoče pisatelj podati priprostemu bralcu dovolj temelja za druge nauke. Gledé na elektriko omenja gospod pisatelj v predgovoru, da mu je bil glavni smoter, razložiti pisalni brzjav, a o drugih učinkih električnega toka je hotel le nekaj važnih stvari ob kratkem povedati. Ta razdelba pisateljeva nam ne ugaja popolnoma. Pisalni brzjav je pač silno važen, a zdi se nam, da so ga dandanes skoro že dohitele druge iznajdbe, katerim bi bilo želeti več prostora, kakor ga je odmenil gospod pisatelj. Tudi priprosti čitatelj se zanima za električno luč, za telefon itd.; o telegrafu mu govore drugi slovenski spisi, a o novejših iznajdbah mu ne poroča nobena knjiga. Zato bi morebiti ne bilo neumestno, ko bi bil gospod pisatelj ravno nauk o elektriki omenil na nekoliko širši podlagi; s tem bi bila knjiga dokaj pridobila na občnem zanimanju.

Tvarina sama je v obče pravilno opisana in gospod pisatelj sam na mnogih krajih z veliko

ljubeznijo in spretnostjo riše prirodne prikazni. Vendar bi želeli v definicijah tam pa tam nekaj več strogosti, oziroma kratkosti. Že prva opredelba o telesih nam ne ugaja: »Raznovrstne reči, ki nas obdajajo na vse strani, imenujemo telesa«. Senekovič ima v svoji klasični šolski knjigi: »Reči v prirodi so telesa« —; to je krajše in točnejše, a zato ni nič manj umljivo. Tudi z vzgledi tam pa tam nismo povsem zadovoljni. Med posameznimi telesi našteva n. pr. tudi nebo, a menim, da tega pojma pač ne smemo staviti med telesa. Zato je tudi neprilичno, ako gospod pisatelj menjavanje letnih časov (!) v isti vrsti z raztapljanjem soli v vodi podaje za vzgled, kako se telesa izpreminjajo.

Umeva se samo ob sebi, da je vsebina v obče pravilna; vsaj nam more in sme gospod pisatelj podajati samo znane, danes že dognane pojave. Bolj zanima strokovnjaka oblika, v kateri se veda njegova podaje priprostemu bralcu. Zato naj izpregovorimo tudi nekoliko o jeziku knjige. Tu nam pač nikakor ne ugaja, da se gospod pisatelj ne drži povsodi znanstvenih izrazov, ki so danes v obče pripoznani ter uvedeni v vse šolske knjige. Menim, da popularna knjiga nima naloge, iskati novih izrazov in stare zamenjavati z novopečenimi. Čemu torej uvajati n. pr. izraz absolutna teža za absolutes Gewicht = absolutna teža? Sploh je gospod pisatelj premalo strog v izrazih teža, težkota, teža. Za Einheit mu rabi tam pa tam »jednica«, na drugih mestih pa »jednota«; zakaj ne zmiraj jednota? Tudi bi želeli, da bi se bila izraza »toplina« in »toplota« umevnejše določila.

V obče bi želeli, da bi se bil gospod pisatelj bolj ogibal preširoke pisave; ako kopičimo stavke po nepotrebnem, kalimo splošen vtis in motimo umevanje. Posebno pri izvodih se nam zdi beseda včasih preveč na dolgo in široko raztegnjena. Naj zadoščuje samó eden vzgled: »Brv, po kateri hodijo čez potok, prelomi se, ako pride nanjo pretežko breme, za katero ni zadosti močna. Kadar se polaga brv, treba je tedaj gledati, da bode zadosti trdna za bremena, katera bode imela nositi...« (str. 33). Tu je dokaj nepotrebnih stavkov; ko bi rekli: »Brv se prelomi, ko pride nanjo pretežko breme«, povedali bi z dvema stavkoma ravno toliko, a jasneje, kakor gospod pisatelj z osmimi! In to se čestokrat ponavlja v knjigi. Poleg tega pa gospod pisatelj čisto napačno in nepotrebno rabi zaimke »isti«, »oni«, »neki« etc. Glejmo str. 12. Tu piše: »Prvo svojstvo, brez katerega si niti telesa misliti ne moremo, je to, da isto zavzema neki prostor...« str. 35: »Lomoporna trdnost je sila, s katero se upira kako telo prelomljenju«; str. 53: ... »ako zasledujemo način, kako se isti nareja; ... ž. srebro se toliko raztegne, da sega ono v cevi do vrha itd. itd. Potem se pridružuje še nesrečni »taisti«, ki poleg »isti« kar mrgoli po vrsticah... In kaj hočemo reči izrazom, kakor: »telesa se dajejo deliti« (Str. 11) ... »sila, ki jo potrebujemo, da ločimo od sebe dele kakega telesa...« Predaleč bi prišli, ko bi naštevati enake in še hujše slovnične nedostatke v knjigi. Kjer odpreš stran, kažejo se ti stvari, s katerimi

ne moremo biti zadovoljni. Tako se sedaj ne sme več pisati, kakor je pisana naša »fizika«. Želeli bi, da pošlje odbor družbe sv. Mohorja knjigo kakemu strokovnjaku v jezikoslovno oceno in popravo, predno jo izda. V taki obliki pač ne sme iziti drugi zvezek, to je — kolikor vem — mnogih sodba. Gospodu pisatelju smo hvaležni, da se je lotil trudapolnega dela, tudi priznavamo radi njegovo zaslugo, a zamolčati nismo hoteli svojih mislij v prid stvari same in tako važne družbe sv. Mohorja.

—i—.

„Jezičnik“. Svitoslav i Danica. Spisal J. Marn. XXIII. leto. S sliko L. Jerana. V Ljubljani. Natisnila in založila J. R. Miliceva tiskarna 1889. Lex. 8°. Str. 99. Cena 1 gld. — Navadno sicer velja: »Ne hvali človeka pred smrtjo!« A gospoda pisatelja je napotil važen razlog, da je postavil spomenik še živemu slavlencu. Kot tovarišu in prijatelju so mu znane mnoge razmere, mnoge podrobnosti, katere bi se pozabile ali do cela izgubile, ako bi jih ne bil spravil on v javnost. Sploh pa, ako je tudi kaj hvale v teh listih, ne daje hvale slavlencu pisatelj, ampak dadó jo dela, katera pisatelj kaže. Ta dela so res mnogoštevilna. Gospod pisatelj navaja 31 knjig in knjižic, katere je izdal, ali katere je pomagal izdati Jeran — Svitoslav, urednik »Zgodnje Danice«, od leta 1855. Hotel je oznanjevati v Afriki luč sv. vere (1854), deloval je mnogo kot mašnik za duševno srečo mladine in tudi odraslih Slovencev in ne-Slovencev raznih jezikov, deloval je in deluje kot ljubeč oče za dijake. Tak mož je pač vreden, da ga poznamo, ne da bi ga hvalili — hvala je jalova —, ampak da bi se od njega učili. V tej knjigi vidiš Monsignora Luko Jerana — Svitoslava, ljubljanskega kanonika, po obrazu in po delih.

Red v tej knjigi je popolnoma časosloven; začeni s kratkim životopisom (rojen je Jeran 16. oktobra 1813 v Javorjah) kaže nam knjiga od leta do leta Jeranove spise, omenja pa tudi druga njegova dela. Izmed posameznih znamenitejših spisov podaje nam knjiga kratke, a vrlo izbrane posnetke. Tako je v knjigi res celotni duh Jeranov, da ga lahko vsakdo spozna »iz čistega vira«.

Točnost, natančnost in popolnost gospoda pisatelja v književnih poročilih in opisih so znane. Podpisani ocenjevalec ni imel časa, da bi bil primerjal od začetka do konca to knjigo z letniki »Zgodnje Danice«. Zato nima pravice v tem oziru soditi. A iz knjige same ni mogel povzeti stvarnih hib. Sodba pisateljeva je kratka, jasna.

Dandanes pišejo mnogo in pisatelji se mnogokrat ponavljajo. Tudi Jeran se je ponavljal. A vendar je malo slovenskih pisateljev, ki bi bili v izvirnosti njemu enaki. V obliki imenujemo to izvirnost lahko — prirodnost. Nemec bi rekel, da je pri njem vse »urwüchsig«. Ko sem bil mlajši, smejal sem se njegovim krepkim izrazom, sedaj jih mnogokrat občudujem. In ta njegova posebnost ima veliko pomena za naše slovstvo. Marsikateri pisatelj dobro vé, kaj je v tem in onem slučaju resnično in pravo, a ne more se premagati, da bi tudi povedal. A v slovstvu

naj velja resnica in odkritost. Rečemo lahko, da prav to oznanja, brani in kaže vseskozi Jeran. Kar mu ne ugaja, to graja in biča. Svojo modrost, svoja pravila pa zajema kot katoliški duhovnik vseskozi iz vere. O njem bi se lahko reklo: J. ex fide scribit.

Nekaterim se zdi pisava Jeranova preostra, beseda pretrpka. No, o tem ne bomo sodili že sedaj. Kdor premišlja o pisateljih, vé, da imajo različne darove, in kakoršni so, tako tudi pišejo. Krivično bi bilo šteti v zlo vsako ostrejše in odkritejšo ali rezko besedo. Vendar nekaj moramo enako zahtevati: naj namreč pisatelj, kateremu je dal Bog ostrejše pero, kakor mu je dal tudi tršo naravo, nikar ne nategne vsakega drugega pisatelja na svoje kopito, naj ne tirja, da morajo vsi taki biti. Vsak po svoje, ostrejše in milejše, kakor kdo zna, a vse v lepem soglasju v božjo čast.

Kaj je bila »Danica« slovenskemu narodu, to bodo sodili bolje in ugodnejše potomci, nego sodijo mnogi sedaj. Zgodovinar dvajsetega stoletja se bode oziral kot na najboljši vir kulturne in cerkvene zgodovine slovenske na »Zgodnjo Danico«.

Da je gospod pisatelj po svojem duhu soroden s slavlencem, to se vidi na vsaki strani. Da bi tudi životopisec njegov mogel kdaj naštetih »Jezičnika« toliko letnikov, kolikor jih je »Zgodnje Danice«!

Dr. Fr. L.

Knjige „Slovenske Matice“.

Po onih načelih, katere smo že mnogokrat izrazili o »Slovenski Matici«, ocenjevali bomo »Matičine« knjige za lansko leto in začnemo iz lahko umevnega razloga z zabavno, torej najložjo knjigo.

„Frana Erjavca izbrani spisi“. Uredil Frančišek Levec. Drugi del: Životopis Frana Erjavca. Potopisi. Spisi prirodopisne vsebine. Dodatek. V Ljubljani 1889. Tiskal J. R. Milic. 8°. Str. XXVIII. + 286. — Zabavne knjižnice V. zv. Morebiti nam bode sreča toliko mila in prostor našega lista tako prijenljiv, da podamo čitateljem študijo o Franu Erjavcu. Tu se oziramo samo na knjigo, katero je podala »Matica«. Kolikor smo dosedaj slišali sodeb o tej knjigi, glasile so se ugodno. Na čelu knjige je životopis pokojnikov; pisal ga je urednik sam. Bil je pa tudi sposoben za to, ker je ž njim dalje časa živel, mnogo občeval in bil v prijateljski zvezi. Erjavčeva doprsna slika nam kaže kaj primerno moža, katerega slavi živo pisan životopis. — I. Pot iz Ljubljane v Šiško. (1859.) Ta spis na šestih straneh nekoliko smeši potopise tiste vrste, ki razkazujejo svoje znanje, pa pri vseh obilnih črticah ne povedó nič novega, ampak le znane reči iz kakega večjega spisa. — II. Kako se je Slinjarju z Gólavca po svetu godilo. (1859.) Erjavce tu (str. 11—18) popisuje potovanje polža Slinjarja z Gólavca. Ta opis je zopet satira na potopise, pa v drugi obliki. Zbada one, ki komaj čez domač prag stopivši že popisujejo šege in navade ljudij vsakemu znane. — III. Jedna noč na Kumu. (1862.) Ta potopis ima enajst strani (21—31). Popisana je pot

kolikor je meni znana, prav; na Kumu še nisem bil, torej ne vem, kako je gori, a skoro vsi kumski romarji so pripovedovali enako. Na mestu sv. Miklavža je sv. Jošt v cerkvi. Spis ima nekaj pesniškega in je poln domačega humora: ne rečem, da bi noč na Kumu ne bila romantična, a za mnoge je pa sitna in škodljiva. Za manjše potopise bi utegnil biti ta opis vzorec. — IV. *Gostba v Mazinu*. (1868. — Str. 35—43.) Glavna stvar v tem spisu je »proščenje«, po naše semenj ali »žegnanje« na Mali Šmaren pri razkolnem popu v Mazinu. Živa podoba! V revnih razmerah živi razkolni duhovnik, to se vidi na borni obleki, hišni opravi itd., vendar gostoljuben je. Njegov katoliški sosed, rudnopoljski župnik, je v enakih denarnih razmerah, njegova zunanost je mnogo prikupljivejša. Od kod to izvira? Pisatelj nam tega ne pové; jaz pa mislim, da je to v duhu katoliške vere. Zato katoličanom dobro dé tak popis, in priča o zdravem katoliškem srcu pisalčevem. — V. *Na kraški zemlji*. (1877. — Str. 47—56.) Jako mičen spis o kraški čitalnici in njeni »besedi«. Kar nam tu pripoveduje tako domače in prijateljsko, to je pač le svetla stran naših čitalnic: imajo še drugo — senčno — stran, in ob to samo rahlo dregne pisatelj. — VI. *Med Savo in Dravo*. (1878, 1879. — Str. 59—154.) Ta potopis je najobsirnejši. Pisatelj kaže v njem res bogato znanje, vendar nas ne muči nikdar z vsakdanjimi rečmi. Največ prostora je odločenega (21 str.) popisu Zagreba; kdor ga bere pazno, res spozna Zagreb. Dalje je opisana na 14 straneh zgodovina hrvatska zadnjega veka dosti dobro; devet strani je odločenih občevalnemu jeziku in zadrugi posebej. V naslednjih nam pa riše razne navade in šege hrvatske, ki niso po vsem hvale vredne; govori o gospodarstvu pa raznih strokah, o delovanju raznovrstnih oblastnij. Človeku se milo stori, ko vidi, da Hrvate tare Madjar in brat pomaga brata zatirati. Naposled se vozimo od Siska do Gradiške po Savi in ko smo obiskali še razne toplice, poslovimo se od potnega spremljevalca. — Spisi prirodopisne vsebine so: I. *Mravlja*. (1858. — Str. 159—168.) Življenje in delovanje mravlje je popisano prav domače in zelo mično. — II. *Rastlinske svatbe*. (1877. — Str. 171 do 186.) V obliki pisem razklada pisatelj jasno in prijetno veliko čudo rastlinskega oplojevanja. Znamenita je terminologija. Slovniške drobtine: zadati = zastaviti, prekat = predal, neizerpen = neizzajemljiv, vzmet = pero v urah, neródna = nerodovitna. — III. *Rak*. (1881. — Str. 189—216.) Z zdravim humorjem osoljen spis o raku in njegovem povodnjem življenju. — IV. *Živali popotnice*. (1860. — Str. 219—227.) Tukaj nam podaja mnogo zanimivih kratkih črtic o živalih, ki se selijo v druge kraje. — V. *Žaba*. (1863. — Str. 231—235.) in VI. *Velblod*. (1860. Str. 239—243.) Oba spisa slikata kratko življenje žabe in velbloda v prijazni obliki. — VII. *Vulkanske moči*. (1858. — Str. 247—261.) Tu nam razvija teorijo o potresih, ki so v zvezi s podzemeljskim ognjem in z vulkani. Popis ima mnogo primer in vzgledov; poučen in zanimiv je. (Slovnične drobtine: vlastitost — lastnija, prekaša =

prekosi večkrat). — VIII. *Odkod izvirajo gliste in kako se izpreminjajo*. (1865. — Str. 265 do 279.) Dober in mičen pouk o trakulji, kako nastane iz ikre, in kako se množi zarod trakuljin. — Za dodatek: *Božični večer na Kranjskem*. (1877. — Str. 283—286.) Kratka pa jako mična slika iz kmečke hiše. Iz teh spisov se vidi, kako vsestransko je sukal pero rajni profesor Erjavec, kako je poznal domovino in bližnjo nam Hrvatsko, kako je znal misli svoje vlivati v lepo obliko in govoriti prisrčno. — Ta knjiga je živa slika Erjavčevega duha, kakor je lanska slika njegovega srca.
dr. J. J.

HRVATSKO SLOVSTVO.

Zagreb, 11. februarja.

Dragi! Predpust, veseli, bučni (šumni) predpust, kateri pošilja marsikateremu v žep med petice požrešno kugo in katerega je marsikoje staro dekle pričakovalo teže, kakor pričakuje delavni kmetič plodovite jeseni, ta veseli predpust se približuje zvršetku. Ne morem se baš pohvaliti, da sem se tega predpusta ne znam kako zabavljati; čepel sem skoraj vedno doma in se ogibal norčavih zabav. A tudi razjezil sem se dobro na vse te veselice. Naš ban namreč je priredil sijajen ples svojim častilcem. Dolgo sem se že veselil tega plesa, uverjen sem bil povse, da bodem tudi jaz pozvan; a goljufal sem se. Razjezilo me je to, povem ti, in odločil sem se, da se ne udeležim nobene veselice. In tako je tudi bilo. Stisnil sem se v kót in prezrl vse posvetne zabave in veselja vedno veselega Zagreba.

Dète vendar! To sem gledal, ko sem prejel zadnjo številko »Dom in Svet-a«. Le suknje je še potreboval, in sedaj jo ima in lahko se vanjo zavije, kadar ga bode na daljnem potu ulovil dež, a morda tudi mraz. Kaj bi popotnik brez popotne suknje? — —

Da, ker govorim baš o »Dom in Svet-u«, naj ti povem, da imajo tudi Hrvati svoj »Dom i sviet«. Star je baš toliko, kolikor naš. Skoraj bi človek mislil, da so se dogovorili kumovi na krstu, ali jaz znam izvestno, da ni tako, ker se oni niti ne poznajo. Hrvatski »Dom i sviet« je mogočen gospod, ki je čvrsto uverjen — a to, če je treba, tudi vsakemu pové, — da je on prvi list na slovanskem jugu, da je on najbolji in zato tudi najbolj priljubljen v vsaki hrvatski hiši. To so lepe besede, prijatelj, a diše nekoliko poznanem slovenskem pregovoru: — »Lastna hvala se pod mizo valja.« — Vsekako zasluži »Dom i sviet«, da se nekoliko ž njim seznaniš: zato bode pa dobro in povse umestno, če vsaj malo odgrneva ono tajinstveno zagrinjalce, s katerim si prikriva še bolj zanimivo lice in da pokukava nekoliko tudi v njegovo notrínjo.

Znano je, da imajo Slovani neki naravni nagón, da se posebno veselijo svojih listov, ali žalibog le ob njihovem porodu, ker sicer bi jih boljše podpirali, kakor jih podpirajo. Kakor drugi Slovani, tako imajo tudi Hrvati precejšnjo mérico tega nagóna. Zato se je pojavila pred nekimi letmi na hrv. književnem polju: „**Hrvatska Vila**“, katera je i po slikah i po vsebini lepo

odgovarjala zahtevam. Vendar Hrvati je niso podpirali, in zaspala je. L. 1886. ustanovili so tedaj še dosti močni in složni stekliši drugi takov časopis: „**Balkan**“, ali tudi ta je preživel jedva dobro leto. Nekateri ga že tako niso hoteli podpirati, ker ga je izdajala njim nasprotna politična stranka, drugi so se ga pa bali, misleč si: — Zvedeli bi gori, da ga berem, in ne bi bilo dobro. — »Hrvatska Vila« in »Balkan« sta bila jasni dokaz, da na hrvatskem književnem polju ne more uspevati list, kakoršnega so si Hrvati želeli. Vsak se je zato čudil, ko se je čez leto dan — leta 1888 — porodil v »akademički knjižari« Lav. Hartmana nov list: „**Dom**

i svet“, češ, da ni še izkušnja poučila ljudij, da se ne more vzdržati pri nas takov list. In vendar list se je vzdržal eno leto, vzdržal se je drugo in evo sedaj izhaja že tretje leto, a hvali se, da ima dosti naročnikov in da je zelo razširjen, o čemer tudi ne dvojimo. Zadel je pravo struno in ugodil je čitateljem. Proučiva, prijatelj, malo glas te čudne strune, ker je pač važno, kako neki zvení! (Konec.)

Popravek. „D. in Sv.“ šte. 1 t. l., st. 16, vrsta 14 čitaj 500.000; na str. 27, I., vrsta 13 čitaj „nemčizna“; stran 31 je konec 20 vrste izostal naslov: „Hořká jádra“; v nasl. vrsti je po pomoti: „kab. knjich.“ tiskano debelo. V tej št. str. 41, v 16 vrsti čitaj „sramežljivo“; str. 48 proti koncu: „privzdigujejo“, „vzdihujejo“.

Davorin Trstenjak.

DAVORIN TRSTENJAK, odlični slovenski pisatelj, učenjak in voditelj je bil rojen dne 8. nov. 1817, posvečen duhovnik 28. julija 1844, učitelj veronauka v Mariboru 1850, župnik na Ponikvi 1861, župnik v Starem trgu 1879, umrl 3. februarja t. l. Naj v miru počiva!

Nagrobnica.

Dstavil si domovja vojno —
Vojnik mu zvest in slaven sin —
Svetá ostavljal polje bojno,
Na njem pa večni kip — spomin.
A ko srce ti spi pokojno,
Velmož slovenski, Davorin,
V bolesti skupljamo se složni
In plakamo za tabo tožni.

Mi plakamo. — Ob nas pa vstaja
S čarobno silo genij tvoj;
Moža jeklenega značaja
Motrimo pazno pred seboj!
Popevke nam slovenske baja,
Za narod nas razvneja svoj.
Na čelu nosi geslo sveto:
Življenje bodi delo vneto!

Pred nami duh veliki dviga
Nesmrtnih činov krasen cvet;
Za sveto nas resnico vžiga,
Obraze kaže davnih let. —
Slovenski spev, slovenska knjiga,
Za pravo naše govor vnet
Vijó okrog zaslužnih senec
Iz lovorov ti časten venec.

Mi plakamo — na zgubo svojo
S pogledom neutešnim zroč;
Nad smrtjo pa se dviga tvojo
Zdaj dvojnega življenja moč,
Življenja stopaš novo hojo,
Pred ktero bega smrti moč:
Živiš na nebu v svitu slave,
Živiš v spominu očetnjave.

A. M.

Cena: Za celo leto 2 gld.; za pol leta 1 gld. Uredništvo in upravnništvo je v Marijanišču.

Izdajatelj, lastnik in urednik dr. France Lampe.

Tiskala »Katoliška Tiskarna« v Ljubljani.

ZANIMIVOSTI.

Kaj je elektrika? Koliko so se trudili učenjaki, da bi spoznali in do-gnali, kaj je elektrika — ona čudo-vita moč, ki nam je strah in groza v blisku, ki pa dandanes v telegrafih, te-lefonih in v svetilnicah tako pokorno služi človeškemu rodu? Še l. 1865 je pisal Schabus v svoji »Physik« — knjigi za šolsko rabo: »Da bi razložili te in enake (električne) pojave, rekli so, da sta obe elektriki (pozitivna in negativna) dve različni tekočini, ki druga drugo privlačujeta, ki se pa ne dasta tehtati in sta silno giblivi« (str. 239). A slavni Faraday je spoznal že pred 50 leti, da je elektrika samo neka moč ali sila v posebni obliki, ne pa kaka snov. Tega nauka se je poprijel in ga dalje raz-vijal njegov učenec James Clerk Max-well. On je z računom in z bistrimi sklepi utrdil in razvil to, kar je F. pokazal s poskusi. Pokazati je hotel, da je med elektriko in svetlobo najtesnejša zveza, celó, da je svetlobno gibanje — le ne-kak električni pojav. Mnogo razlogov je bilo zato. Tudi magnetizem je spravil v to svojo teorijo in zato se je imeno-vala Maxwelllova elektromagnetna svet-lobna teorija. Z istim namenom, kakor Maxwell preiskovala sta teoretično Fa-radayove pridobitve Gauss in W. Thom-son. Mnogo drugih matematikov in fizi-kov je delovalo na to stran (Oettingen, S. P. Thompson, Kund, Kerr . . .). A največ uspeha je imel v sedanjem času prof. Hertz, čegar poskusi so ne-navadno zanimivi in vzbudili povsod največjo pozornost. Tukaj pač ne morem obširno o njih govoriti, kajti moral bi seči globlje v nauke o elektriki in svet-lobi (prim. Jahrbuch der Naturwissen-schaften 1887—88, str. 25; 1888—89, stran 24, 52; Stimmen aus M. Laach 1890, str. 31 nasl.). Ker bodem o teh prevažnih preiskavah govoril o drugi ugodni priliki, naj povem tukaj samo, da se zdí vsled onih preiskav učenjakom to-le izvestno: Ves istiniti prostor je napolnjen s tvarino, katero imenujemo eter in ki se ne dá tehtati; elektrika ni nič drugega, kakor valovito ali treslja-

joče gibanje eterja; zato pa ni svetloba bistveno različna od elektrike, le gi-banje (valovanje) je v svetlobi drugačno, tudi hitreje, kakor v elektriki. A obe sili se razširjata z enako brzino (hitrostjo). — Kolikega pomena so ti rezultati za znanstvo, to more ceniti le znanstvenik. Čuditi pa se moramo tako doslednemu napredovanju in tudi sami vsaj zanimati se za zmage človeškega uma. Kolikor bode možno, bomo poročali o takih pridobitvah dragim čitateljem, a prostor — ta tesni prostor dela zapreke.

Jezikoslovne stvari. — Z Banjeloke piše gosp. učitelj J. Zupanec (gledé na ga. Navratila spis v »Dom in Svetu«-u 1889, str. 196 o izgovarjavi *l*-a in *u*-a): V Kostelu možuje *u*. Slišal sem pa par-krat tudi *l*. »Prošel je na Dunaj«, »Bil sem v Kočevji«. A navadno se govori: »Prošu (odšel) je«. Je morda gospodoval tudi tukaj *l*?

Kostelsko narečje je jako zanimivo. Klobuk = škrljak, nimam laza = nimam časa, svarba (zvarba) = ženitnina (svatba), kipak = podobica, ženih = svat, v'zem = velika noč, kafa = kava itd.

Gledé na str. 226 »Dom in Svet«-a 1889 piše z Dobrne č. gosp. M. Karba: *Kucelj* — od korenike *kl*, *kouc* = *kol-ec*, *kol* = *kal* (na samem stoječi od drugega hriba od *kal-an*), hrib, grič; odtod: *S-kal-e* = fara pri Velenju, v isti fari okolica *Kauče* = *kal-ec-je* = *kalčje* = gri-čevje; *Klanec*, *Kaučič* = *Kal-čič* = Brež-nik = Gornjak = Brdnik = Hribar, *Kol-šek*, *Za-kol-šek* (tudi *Zákušek*, *Sákušek*); pri sv. Martinu je na enem griču poleg Rožne doline hiša *Kačnik* t. j. *Ka[u]čnik* = *Kal-ečnik* ali *Kal-ič-nik*, a ne od »kača«; pri Vojniku fara »Frankolje« (pišejo Frankolovo, a ljudstvo pravi »Frankolje«, »frankoljski gospod«), = Vranje kol-je = gričevje, colles; *kol*, *kl-in*, *za-kl-a-ti*. Prvotnejše je torej *kol-c-elj*, potem še le *Pre-ko-lec-no-ti* = *prek kolea* spraviti. Od tod tudi *s-kal-a* = pečina. O »kal« sem govoril v »Slovincu« okoli novega leta 1886/7, ko sem govoril o dr. Napotnikovem »Imenopisu konjiške nadfare«.

Reklamacije. Kadar nisi časopisa ob pravem času prejel, kaj treba storiti? Najprej vprašaj na pošti; ako ne dobiš tam lista, potem vzemi (ako si s papirjem zeló varčen), tolik košček papirja, kakoršna je dopisnica, in napiši na prvo stran, n. pr. za naš list:

Reklamacija.
„Dom in Svet.“
Ljubljana.

na drugo stran:
Štev. 1. t. l. nisem še prejel.
N. N. v J.
Z. pošta —.

Marke ni treba nobene. Tako ni niti dela, niti stroškov odveč, zamere pa tudi nobene, ker upravnštvo rado postreže. A želeli je, da se reklamuje kmalu. Mnogokrat pošiljajo naročniki dopisnice z marko; to je odveč. Ako hočejo biti elegantnejši, rabijo naj nekoliko večji list ali celó zavitek, toda pismo se ne sme zapreti ali zalepiti, da je pošt-nine prosto.

Na znanje. Dobiva se še celi letnik 1889 »DOM IN SVET«-a, kakor tudi posamezne številke. Letnik 1888 je pošel. — Sprejemajo se med »oznanila« na platnicah taki objavi, zlasti književni, ki so čitateljem našega lista primerni. Trgovska in enaka naznanila se sprejemajo za nizko ceno. Tudi kratke dopise, ki bi zanimali čitateljstvo, objavljali bomo radi, ako bode kaj prostora.

Tej številki smo priložili — naprošeni — „Prospect für Kärnthen und Krain“ iz nemškega dela „Die österr.-ungarische Monarchie in Wort und Bild“. S tem pa nečemo izreči nikake sodbe o delu samem, ampak bomo čitateljem poročali o njem, kadar izide.

Listnica uredništva: Gg. pisatelje prosimo naj potrpe, ako ne objavljamo takoj poslanih spisov. Tudi sedaj še čutimo, da je list premajhen za svojo nalogo. Bog mu daj še drugih mecenatov, da bi mogel izhajati v večjem obsegu, a z isto ceno!

Listnica upravnštva: G. L. Št-lj v Črn. Plačano.

OZNANILA.

MATIJA GERBER,
(Josip C. Gerber) (1—5)
Kongresni trg v LJUBLJANI Kongresni trg
št. 4 št. 4
priporoča svojo dobro oskrbljeno
galanterijsko knjigoveznico,
po katerej je v prijetnem položaju, da more izvrševati solidno delo po najnižjih cenah.
Nadalje priporoča svojo veliko izber slovenskih in nemških molitvenikov, podob svetnikov, rožnih vencev itd.
šolskega in risarskega orodja
kakor: vsakovrstnih pisank in risank, ki se tu rabijo, risalnih blokov, risarskih desk, risarskih ravnil, jeklenih peres, svinčnikov, črnih, škrlatnih črtnih tablic in črtnikov itd.
Za šolske knjižnice:
Iv Tomšič: Knjižnica slovenske mladine, zvez. 1—3 obsegajoč: »Dragoljubci«, »Rokodelčič«, »Sreča v nesreči« in Markič: Priповedke za mladino.

Preč. duhovščini, sl. občinstvu, gg. dijakom priporočam bogato zalogo
klubukov
najnovejšega kroja in zanesljivo **trpežnega blaga.** Imam v veliki izbiri **vsakovrstnih čepic** po najrazličnejših cenah. Sprejemam in izvršujem vsakovrstna **krznarska dela** ter shranjujem **kožuhovino** čez poletje.
ANTON KREJČI,
klobučar in krznar,
Ljubljana, Kongresni trg št. 8.
Gg. dijakom dovoljujem prednostne cene.

JOŽ. NOVAK,
v Ljubljani, Poljanska cesta 31.
Knjigovezna dela.
Napravlja okusne platnice za „DOM IN SVET“ po 40 kr.; vezanje stane 20 kr. Priporoča se za druga naročila.